

**ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕГЛАМЕНТ
(ЕО) № 44/2001 В РУМЪНИЯ
И БЪЛГАРИЯ В СВЕТЛИНАТА
НА ПРАКТИКАТА НА СЪДА НА
ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ – РЕЗЮМЕ.
РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1215/2012 –
ПЪТЯТ НАПРЕД**

Тази публикация е изготвена с финансовата подкрепа на Програма „Правосъдие“ 2014–2020 на Европейския съюз. Отговорност за съдържанието ѝ, което не може да бъде тълкувано като официална позиция на Европейската комисия, носи единствено Българският институт за правни инициативи.

Редактор: Биляна Гяурова-Вегертседер

Автори:

© Десислав Данов, преглед на контекста

© Тодор Коларов, д.ю.н. – Глава I. Приложение на Регламент (ЕО) № 44/2011 в България

© Диана Унгуреану, д.ю.н. – Глава II. Приложение на Регламент (ЕО) № 44/2011 в Румъния

Превод от английски език – Боряна Дешева

Издание на:

© Български институт за правни инициативи, 2016

София, България

www.bili-bg.org

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	5
ПРЕГЛЕД НА КОНТЕКСТА	7
I. Основни положения на Регламент (ЕС) № 1215/2012 – отмяна на екзекватурата	9
1. Частично разширяване на приложното поле на Регламент (ЕС) № 1215/2012	9
2. Въвеждане на нови правила за успоредни съдебни производства и съвместно предявяване на искове	10
3. Отпадане на екзекватурата	11
ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕГЛАМЕНТ (ЕО)	
№ 44/2001 В БЪЛГАРИЯ	12
Увод	12
II. Приложно поле на Регламент (ЕО) № 44/2001 и Регламент (ЕС) №1215/2012	14
<i>a. Приложно поле на правилото <i>ratione temporis</i></i>	14
<i>b. Приложно поле на правилото <i>ratione materiae</i></i>	16
III. Компетентност	18
III.1. Приложими национални правила съгласно член 4 на Регламент Брюксел I. Промени след влизането в сила на Регламент Брюксел I bis	18
III.2. Изключения от общата компетентност – специална компетентност	19
<i>a. Договори</i>	19
<i>b. Непозволено увреждане</i>	20
<i>в. Наказателни производства</i>	21
<i>г. Вторично седалище на предприятие</i>	21
<i>д. Доверителни фондове</i>	22
III.3. Обезпечителни мерки относно компетентността	22
<i>a. Потребителски договори</i>	22
<i>б. Индивидуални трудови договори</i>	23
<i>в. Застрахователни договори</i>	25
III.4. Изключителна компетентност	25
III.5. Международна компетентност	26
<i>a. Приложение на Регламент (ЕО) 44/2001 съгласно принципа на служебното начало</i>	26
<i>б. Избор на компетентен съд</i>	27
IV. Правила за съединяване на искове	29
<i>a. Множествено ответници</i>	29
<i>б. Производства на трети страни и насрещни искове</i>	29
<i>в. Правило за висящите производства (<i>Lis pendens</i>)</i>	30
VI. Привременни, включително обезпечителни, мерки	31
VII. Признаване и изпълнение	32
<i>a. Отказ за признаване и изпълнение</i>	33
<i>б. Признаване</i>	35

<i>в. Изпълнение</i>	36
VIII. Заключение	37
ПРИЛАГАНЕ НА РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 44/2001 В РУМЪНИЯ	38
ЧАСТ А. I. Компетентност, признаване и изпълнение на съдебни решения по граждански и търговски дела към момента на влизане в сила на Регламент (ЕО) № 44/2001 в Румъния	38
II. Приложение на Регламент Брюксел I в Румъния и връзка с националната законодателна рамка	41
II.1. Правила за компетентност съгласно Приложение I на Регламент Брюксел I	41
II.2. Приложими национални правила съгласно чл. 4 от Регламент Брюксел I	41
<i>а. Договори</i>	41
<i>б. Непозволено увреждане</i>	42
<i>в. Наказателни производства</i>	42
<i>г. Вторично седалище на предприятие</i>	42
<i>д. Доверителни фондове</i>	43
II.3 Обезпечителни правила за компетентност	43
<i>а. Потребителски договори</i>	43
<i>б. Индивидуални трудови договори</i>	43
<i>в. Застрахователни договори</i>	43
II.4 Правила за съединяване на искове	44
<i>а. Повече от един ответник</i>	44
<i>б. Производства на трети страни и насрещни искове</i>	44
<i>в. Съединени искове</i>	44
ЧАСТ Б. Преглед на практиката на румънските съдилища по прилагането на Регламент (ЕО) № 44/2001	45
I. Приложно поле на Регламент (ЕО) № 44/2001	45
I.1. Приложно поле на правилото <i>ratione temporis</i>	45
I.2. Приложно поле на правилото <i>ratione materiae</i>	46
II. Международна компетентност	52
II.1. Прилагане на Регламент (ЕО) № 44/2001 от съдилищата съгласно принципа на служебното начало	52
II.2. Споразумения относно компетентността	52
II.3. Защита на по-слабата страна и споразумения за предоставяне на компетентност	56
II.4. Други хипотези, имащи отношение към международната компетентност на румънските съдилища	58
II.5. Някои проблеми, свързани с превода на Регламент (ЕО) № 44/2001	59
III. Изпълнение на съдебни решения на чуждестранни съдилища	61
III.1. Декларация за изпълняемост	61
III.2. Обжалване на решението относно декларацията за изпълняемост	61
ЧАСТ В. Заключение	65

УВОД

Настоящата публикация е част от проект „Регламент (ЕС) № 1215/2012 – какво предлага и как работи“. Той се изпълнява от Българския институт за правни инициативи (БИПИ) в сътрудничество с българския Национален институт на правосъдието (НИП) и Националният институт на магистратурата (НИМ) на Румъния. Проектът е реализиран с финансовата подкрепа на Програма „Правосъдие“ за периода 2014 – 2020 г. на Европейския съюз.

Регламент (ЕС) № 1215/2012 е сравнително нов¹ инструмент на Европейския съюз, който цели по-висока степен на уеднаквяване на правилата за изпълнение на решения по граждански и търговски дела в държавите членки. Освен това той регламентира премахването на т.нар. „екзекватура“ – сложна и тромава процедура, която често се разглежда като препятствие пред осъществяването на трансгранични сделки. В този смисъл основна цел на регламента се явява повишаването на възможностите за търговска дейност в Европа чрез улесняване на „движението“ на съдебни решения и повишаване на достъпа до правосъдие.

Публикацията представя „моментна снимка“ на ситуацията по отношение на изпълнението на регламента в България и Румъния. Тя е насочена към съдии, съдебни изпълнители и практикуващи юристи, които биха желали да се запознаят със съдържащите се в него нови процедурни елементи, както и с някои правни предизвикателства, свързани с практическото му приложение.

Тя е опит да се предостави практически насочено тълкуване на неговите разпоредби и на някои релевантни примери от практиката на съдилищата в двете страни.

Фондация БИПИ е независима неправителствена и безпристрастна организация, която работи в областта на съдебната реформа и утвърждаването на основни демократични ценности, сред които държава, изградена и функционираща съгласно принципа на върховенство на правото, независима съдебна система и отчетна прокуратура.

¹ Регламентът влезе в сила на 10 януари 2015 г. и действа занаяпред по отношение на процедури, които са започнали на тази дата или след нея, както и по отношение на автентични актове, които са официално изготвени или регистрирани, а също и по отношение на съдебни спогодби, одобрени или сключени отново на тази дата или след нея.

Като част от този конкретен проект БИПИ, съвместно с НИП и НИМ, организира обучения за български и румънски съдии по практическото приложение на Регламент (ЕС) № 1215/2012. Институтът организира и съвместен работен семинар за съдии, адвокати и съдебни изпълнители от България и Румъния, който им предостави възможност да обменят професионални становища по темата, да направят паралели между двете правни системи и да обменят професионални контакти.

В БИПИ вярваме, че сътрудничеството въз основа на взаимно разбиране и приемане на различията е ключова предпоставка за успешното осъществяване на устойчиви реформи в правната сфера.

Надяваме се, че тази публикация ще Ви бъде полезна и ще предизвика по-нататъшни дискусии, свързани с използването на новия правен инструмент, който предоставя Регламент (ЕС) № 1215/2012.

Биляна Гяурова-Вегертседер
Директор
Български институт за правни инициативи

ПРЕГЛЕД НА КОНТЕКСТА

Десислав Данов

Компетентността на съдилищата по отношение на значителна част от гражданскоправните и търговскоправните спорове на територията на Европейския съюз се определя от набор от единни правила. Въпреки това прилагането на тези правила неизменно поражда различни усложнения, като основната цел на въведения режим е отмяна на разпорежданията за изпълнение на влезли в сила решения – т.нар. екзекватура, считана за съществена спънка пред гладкото функциониране на вътрешния пазар.

Регламентът води началото си от *Брюкселската конвенция относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право от 1968 г.* („Брюкселска конвенция“). Тя е доразвита в *Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (Регламент Брюксел I)*.

Материята е последно изменена с *Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела*, още известен като *Регламент Брюксел II*, който може да се разглежда като крачка напред в уеднаквяването на регламентацията на компетентността. Регламент Брюксел II е публикуван в *Официален вестник на Европейския съюз* на 20 декември 2012 г. и влиза в сила на 10 януари 2015 г.

Подобно развитие на законодателството може да се определи като последна крачка към премахването на старата система на допускане до изпълнение от съдилищата. В известна степен това допринася за създаването на *общоевропейско съдебно пространство*, откроявайки различията между законодателствата и правните системи на държавите – членки на ЕС, и съществуващите несъответствия в прилаганите в тях най-добри практики в областта на изпълнението на съдебни решения.

Системата на взаимно признаване на съдебни решения между държавите – членки на Европейския съюз, има установени дългогодишни традиции, но функционирането ѝ до момента в известна степен

беше възпрепятствано от липсата на общи процедури за изпълнение на съдебните решения. Една от основните причини за това е връзката между функционирането на националните съдебни системи и националния суверенитет. С други думи, автоматичното приемане на чуждестранни съдебни актове и частичният отказ от национален суверенитет са тясно свързани. Това води до колизия между суверенитета и общия пазар – противоречие, което впоследствие следва да бъде разрешено чрез правото на ЕС. Нещо повече, потвърдената от съда принуда, която се „наследява“ по правило в изпълнителното производство, може да бъде приведена в изпълнение единствено от местни органи.

Първият етап на създаването на т.нар. общ „съдебен“ пазар получава зелена светлина на 27 септември 1968 г. с приемането на Брюкселската конвенция от 1968 г. въз основа на чл. 220 на Договора от Рим за създаване на Европейската икономическа общност. *Брюкселската конвенция* предвижда двуетапна процедура. Независимо от това признаването и изпълнението могат да бъдат спрени дори на първия етап от процедурата на основание противоречие с „публичната политика“ или на други изрично посочени основания. Освен това съответният национален съд има право да преразгледа приложението на закона от първоначалния съд.

На по-късен етап с приемането на *Регламент Брюксел I* това правомощие е отменено. Основен недостатък на описаната система е сравнително дългият период, предшестваш признаването на решенията на чуждестранни съдилища.

Приелите *Регламент Брюксел I* страни не се оказват достатъчно смели да въведат прякото признаване на решения на чуждестранни съдилища, но опростяват процедурата за екзекватура до такава за контрол за съответствие с определени формални критерии (член 41). Молителят, използващ решение на чуждестранен съд, следва да представи негов препис, придружен от удостоверение за автентичен акт, издадено от специален орган. Евентуални възражения се разглеждат едва на втория етап на производството в рамките на процедура по обжалване. Авторите на *Регламент Брюксел II* решават да направят крачка напред, като отменят изцяло производството по екзекватурата.

Новият *Регламент Брюксел II* се явява продължение на опитите на ЕС да стимулира движението на хора и стоки посредством по-ле-

сен, бърз и ефективен достъп до правосъдие. Той е въплъщение на принципа на взаимното признаване, който – макар и недостатъчно известен сред широката общественост – позволява признаването и изпълнението на съдебни решения между държавите – членки на ЕС. Измененията на законодателните актове относно компетентността и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела са елемент и на Стокхолмската програма, която подчертава необходимостта от продължаване на усилията за „премахване на всички междинни мерки (екзекватура)“. Същевременно премахването на екзекватурата ще бъде съпроводено от приемането на серия от предпазни клаузи, напр. такива за защита на процесуални права, както и стълкновителни норми. „Освен това взаимното признаване следва да включи и области, които, макар все още необхванати от този принцип, са от основно значение за всекидневния живот, напр. наследяване и завещания, съпругеска имуществена общност и имуществени последици при раздяла на двойката, като се вземат под внимание правните системи на държавите – членки, в това число публичната политика, и националните традиции в тази област ²“. Разделът по-долу съдържа коментар на основните положения на новия *Регламент Брюксел II*.

I. Основни положения на Регламент (ЕС) № 1215/2012 – отмяна на екзекватурата

Отчитайки слабостите на предходните механизми, през 2010 г. ЕС реши да реформира базовата рамка за приемане и изпълнение на съдебни решения, постановени в друга държава членка. Две години по-късно беше приет *Регламент Брюксел II*. Освен някои процесуални новости, основната отличителна характеристика на новия регламент е отмяната на производството по екзекватурата за признаване на решенията между държавите – членки на ЕС.

1. Частично разширяване на приложното поле на Регламент (ЕС) № 1215/2012

В един от най-спорните моменти се превърна укрепването на механизма за прилагане на правилата за компетентност по отношение на трети страни. Първоначалната идея е да бъде създадена автономна

² Стокхолмска програма – отворена и сигурна Европа в услуга и за защита на гражданите, 2010/C/115/01, публикувана на адрес: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52010XG0504\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52010XG0504(01)).

система на юрисдикция за територията на целия ЕС, като се изключат националните юрисдикции на отделните държави членки. Срещу този подход възразяват няколко държави членки, които не желаят да се откажат от националния си суверенитет в тази област. В резултат на това приложното поле на Регламент (ЕС) № 1215/2012 е разширено частично с включването на ответници без постоянно местожителство на територията на държава – членка на ЕС. Чрез тази поправка обхватът на регламента е разширен в две основни области:

- потребителски договори, с оглед на механизмите за защита на потребителите;
- частни трудовоправни спорове, с оглед на защитата на лицата, заети на пазара на труда.

И в двата случая всяко лице с местоживеене в Европейския съюз има право да предяви иск срещу съответния ответник, без да има трайно установена връзка с държава – членка на ЕС.

2. Въвеждане на нови правила за успоредни съдебни производства и съвместно предявяване на искове

Втората важна характеристика на *Регламент (ЕС) № 1215/2012* е въвеждането на нови правила за успоредни съдебни производства и съединени искове. Регламентът въвежда правилото за избор на национален съд въз основа на споразумение между страните. Накратко правилото гласи, че при постигнато споразумение между спорещите страни относно избора на съд първоначално сезираният съд, пред който производството е висящо, трябва да го прекрати и да го прехвърли на избрания от страните съд на основание постигнатото между тях споразумение. Същото правило се прилага и по отношение на съединените искове. По този начин регламентът се съобразява с практиката на Съда на Европейския съюз (СЕС) и по-конкретно с решението по дело *Gasser v. MISAT* (C-116/02) от 2003 г. Този ход дава значителен превес на всяко споразумение относно подсъдността над разписаните национални правила, като открива широки възможности за търсене на най-благоприятна юрисдикция или за „търгуване на съд“ (*forum shopping*). Независимо от това основното положение тук е възможността за водене на съдебен спор в две държави, съответно държава членка и държава извън ЕС, в който случай съдилищата в държавите – членки на ЕС, могат да прекратят производството в полза на другия съд.

3. Отпадане на екзекватурата

Най-важната характеристика на Регламент (ЕС) № 1215/2012 е отмяната на производството по екзекватура. Съгласно регламента решението на всеки съд на държава – членка на ЕС, „подлежи на изпълнение в другите държави членки, без да е необходима декларация за изпълняемост“. Това създава равенство между актовете на националните и чуждестранните съдилища. От този момент нататък всяка страна може да връчи съдебното решение, придружено от издадено от същия съд удостоверение за произход, на съдебен изпълнител в друга страна членка, и това е достатъчно за образуването на изпълнително производство. Същото правило се прилага и по отношение на привременните и обезпечителните мерки в рамките на производство.

Разбира се, самата процедура по изпълнение остава подчинена на съответните национални правила. В допълнение съгласно чл. 46 на Регламент (ЕС) № 1215/2012 изпълнението може да бъде отказано, ако признаването явно противоречи на разпоредбите на материалния и процесуалния закон (обществения ред) в сезираната държава членка или съдебното решение противоречи на съдебно решение, постановено между същите страни в сезираната държава членка, или на някои правила за изключителна допустимост. Освен това след постановяване на решение то не подлежи на преразглеждане по същество от съд в друга държава – членка на ЕС.

На последно място, необходимо е да бъде споменат член 79, който предвижда периодичен преглед (на всеки десет години) на текста на регламента. Разпоредбата е свидетелство за разбирането за постоянна еволюция и цели подобряване на достъпа до правосъдие на всички граждани на ЕС.

ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 44/2001 В БЪЛГАРИЯ

*Тодор Коларов, доцент по гражданско процесуално право
в Нов български университет, доктор по право на ЕС
(Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“)*

Увод

Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския съвет и на Парламента от 12 декември 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (Регламент (ЕС) № 1215/2012) влиза в сила на 10 януари 2015 г., заменяйки Регламент (ЕО) № 44/2001 от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по граждански и търговски дела (Регламент (ЕО) № 44/2001), който продължава да се прилага към съдебни решения, постановени в рамките на съдебни производства, образувани преди 10 януари 2015 г. Регламент (ЕС) № 1215/2012 в голяма степен преповтаря Регламент (ЕО) № 44/2001, който от своя страна надгражда Брюкселската конвенция относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право от 1968 г. („Брюкселска конвенция“). Като цяло регламентът не съдържа нови моменти по отношение на установеното съгласно брюкселския режим правило, което предоставя компетентност за разглеждане на спора на съда по местоживеене на ответника. Аналогично стои въпросът и с уредбата на специалните изключения от това правило във връзка с договорни отношения. Остават в сила и правилата относно непозволеното увреждане. Алтернативните правила за компетентност по свързани производства, например такива с множество ответници и със сходен предмет, също не търпят съществени изменения.

Обхватът на Регламент (ЕС) № 1215/2012 също не търпи съществено изменение, с изключение на прецизирането на някои разпоредби (напр. стремежът за внасяне на допълнителна яснота относно изключението за арбитраж). Нови разпоредби са изключването от обхвата на регламента на „задължения за издръжка, произтичащи от семейни, родствени или брачни отношения или отношения по сватовство“ (чл. 1, пар. 2, буква „д“) и редакцията и разширяването на обхвата на чл. 1, пар. 2, буква „а“ относно „гражданското състояние, право-

способността и дееспособността на физически лица, имуществени права, произтичащи от брачни правоотношения“. В допълнение, пояснени в чл. 1, пар. 2, буква „е“ са и „завещанията и наследяването, включително задължения за издръжка, произтичащи в случай на смърт“.

Най-съществените промени се въвеждат с разпоредбите относно висящите дела [*между същите страни, които имат идентичен предмет или са свързани помежду си*] (*lis pendens*), целящи да отговорят на критиките, че Регламент (ЕО) № 44/2001 е неефективен в предотвратяването на успоредни производства пред съдилищата в държавите – членки и на постановяването на непоследователни решения. Те са приложими не само към производства в други държави – членки, но и към такива в трети страни (чл. 33–34 на Регламент (ЕС) № 1215/2012).

Друг нов елемент е отмяната на екзекватурата, предвидена в Регламент (ЕО) № 44/2001. Съгласно новото правило (чл. 36, пар. 1 и чл. 39) окончателните решения, постановени в една държава членка, се признават в друга държава членка без изискване за специално производство за признаване или изпълнение пред съд в сезираната държава членка. Същото правило е приложимо и към изпълнението на автентични актове и съдебни спогодби (чл. 58 и 59). Съдебно решение подлежи на изпълнение по искане на заинтересована страна, която е необходимо да представи решението на органа по изпълнение, придружен от удостоверение за изпълняемост, издадено съгласно чл. 53 и чл. 60.

Структурата на настоящия анализ следва ясно зададената логика на съдържанието в началото на текста в стремеж да поясни ключовите елементи на новия законодателен акт на ЕС, допирните му точки с националното законодателство и ефективното му приложение. Като поставя акцент върху относимата към съответните разпоредби практика на СЕС, настоящият раздел представя в резюме избрани практики от приложението на Регламент (ЕС) № 1215/2012 (Регламент Брюксел I *bis*) в България и Румъния. Поради обстоятелството, че и в двете страни формирането на такава практика тепърва предстои, прегледът цели да анализира някои аспекти на относимите разпоредби на вече отменения Регламент (ЕО) № 44/2001 (Регламент Брюксел I), като формулира изводи относно приложението на онези разпоредби на Регламент (ЕО) № 44/2001, които действащият Регламент (ЕС) № 1215/2015 повторява.

Между България и Румъния съществуват някои сходства по отношение на допирните точки между разпоредбите на Регламент (ЕО) № 44/2001 и националните законодателства на двете страни. След приемането си в ЕС през 2007 г. и Румъния, и България приемат нови гражданскопроцесуални кодекси. България прави това през 2007 г. (кодексът влиза в сила от март 2008 г.), а Румъния през 2013 г. И двете държави променят законодателството си във връзка с признаването на решения на чуждестранни съдилища, като включват разпоредби за свободно трансгранично движение на съдебни решения между държавите членки. Изпълнението и прилагането на законодателни актове на ЕС е обезпечено посредством разпоредбите на част седма „Производства по международни граждански дела“ на румънския Граждански процесуален кодекс и част седма „Особени правила относно производството по граждански дела при действие на правото на Европейския съюз“ на българския Граждански процесуален кодекс, както и чрез прякото действие на гореспоменатия регламент в националния правен ред.

II. Приложно поле на Регламент (ЕО) № 44/2001 и Регламент (ЕС) №1215/2012

*a. Приложно поле на правилото *ratione temporis**

Към датата на присъединяване си към ЕС съдилищата и в двете държави срещаха затруднения в прилагането на Регламент (ЕС) № 44/2001 при случаите на висящи съдебни производства (чл. 66 от регламента). Независимо от изричното произнасяне на Съда на Европейския съюз (СЕС) по делото *Wolf Naturprodukte GmbH*, понятието остава трудно разбираемо. В решението на СЕС по делото *Wolf Naturprodukte GmbH*, образувано по преюдициално запитване, се посочва, че „член 66, параграф 1 от регламента предвижда, че разпоредбите на посочения регламент се прилагат само по отношение на съдебни производства, които са образувани след влизането на същия в сила (подчертаването е на автора). Този принцип се отнася за уреждане както на въпроса за съдебната компетентност, така и на разпоредбите относно признаването и изпълнението на съдебни решения (...). По този начин както от развитието, така и от структурата и целта на член 66 от Регламент № 44/2001 произтича, че понятието „влизане в сила“, предвидено в тази разпоредба, трябва да се разбира ка-

то означаващо датата, от която регламентът се прилага в двете засегнати държави членки.

При това положение на поставения въпрос трябва да се отговори, че член 66, параграф 2 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че за да се обоснове приложимостта на този регламент за целите на признаването и изпълнението на съдебно решение, е необходимо към момента на постановяване на това решение посоченият регламент да е бил в сила както в държавата членка по произход, така и в сезираната държава членка“.

Въпреки че и в двете държави съдилищата прилагат закона съобразно тълкуването на СЕС, съществуват и примери за отклонения от правилото. Наистина някои от тях предшестват решението на СЕС. В Румъния в решението си по дело № 456/2014 Апелативният съд на Букурещ се произнася с неправилна отмяна на решението на нишестоящия съд относно приложението на регламента с мотив, че Регламент Брюксел I е приложим спрямо висящи дела, а предвиденият в него режим е задължителен и спрямо решенията на съдилища на други държави членки, постановени преди присъединяването на Румъния към ЕС. В България Върховният касационен съд (ВКС) в Решение № 486 от 16.12.2011 г. по гр. д. № 99/2011 г., IV г. о., по сходен начин неправилно заключава, че приложимостта на Регламент (ЕО) № 44/2001 се определя от момента на сезиране на българския съд с искане за допускане на изпълнение, и че моментът, в който решението е постановено от съда на друга държава членка, е нерелевантен.

Независимо от тези отклонения практиката в България и Румъния е съобразена с решението по дело *Wolf Naturprodukte GmbH*. Съгласно Определение № 214/16.04.2009 г. на ВКС по ч.т.д. № 156/2009 г., I-во т.о., делата, образувани преди присъединяването на България към ЕС, се решават съгласно правилата за международна подведомственост. Така, като припомня разпоредбата на чл. 66, пар. 1 от Регламент Брюксел I, съдът постановява, че приложим към спора е Кодексът на международното частно право, а не Регламент Брюксел I.

Освен това българските съдилища разглеждат и спорове, свързани с приложението на чл. 66, пар. 2, буква „б“ на Регламент (ЕО) № 44/2001. Върховният касационен съд оставя в сила определението на Софийския апелативен съд относно приложимостта на горесцитираната разпоредба по отношение на съдебно решение на кипърски съд,

постановено преди датата на присъединяване на България към ЕС, на основание на Договора за правна помощ по граждански и наказателни дела между Народна република България и Република Кипър от 1985 г. Съдилищата и в двете страни се придържат към решението на СЕС по гореспоменатото дело *Wolf Naturprodukte GmbH*. Според СЕС „член 66, параграф 2 от Регламент № 44/2001 (...) предвижда, че по изключение от този принцип разпоредбите на посочения регламент, свързани с признаването и изпълнението на тези решения, са приложими за решенията, постановени след датата на влизане в сила на посочения регламент вследствие на производства, образувани преди тази дата, при положение че по същество в двете засегнати държави членки са били приложими общи правила за компетентност или че юрисдикцията на държавата членка по произход е основала своята компетентност на правила, подобни на предвидените в глава II от Регламент № 44/2001“.

б. Приложно поле на правилото ratione materiae

По отношение на обхвата на Регламенти Брюксел I и Брюксел I *bis* режимът не търпи съществени промени. Съгласно чл. 1 на Регламент (ЕС) № 1215/2012 режимът се прилага по граждански и търговски дела, с изключение на гражданското състояние, правоспособността и дееспособността на физически лица (ревизия и разширяване на обхвата на разпоредбата), и имуществени права, произтичащи от брачни правоотношения или от отношения, които съгласно приложимото към тях право имат последици, сходни на тези, произтичащи от брак, банкрут, социална сигурност, арбитраж, завещания и наследяване. Новият елемент се въвежда с чл. 1, пар. 2, буква „д“, който изключва от обхвата на регламента „задължения за издръжка, произтичащи от семейни, родствени или брачни отношения или отношения по сватовство“. Приложното поле на Регламент Брюксел I *bis*, подобно на това на предшестващия го регламент, не обхваща данъчни, митнически или административни дела, нито отговорността на държавата за действия или бездействия при упражняването на държавна власт. Тъй като практиката на СЕС по някои аспекти на горесцитираната разпоредба е подробно дискутирана в раздела за Румъния, тези въпроси не са обект на широк анализ в настоящия раздел.

Независимо от това по-подробно следва да бъдат разгледани границите на понятието „граждански и търговски дела“ във връзка с

чл. 1, пар. 2, буква „г“ на Регламент (ЕС) № 1215/2012 (арбитраж). Счита се, че прилагането на разпоредбата, която преповтаря сходната разпоредба на Регламент (ЕО) № 44/2001 (чл. 1, пар. 2, буква „г“), следва да се съобрази с новия параграф 4 на съображение 12 и с чл. 73, пар. 2 на Регламент Брюксел I *bis*. Предполага се, че това е адекватен отговор на безпокойствата, произтичащи от въпроси, свързани с арбитражните клаузи.

Проблемът произтича от решението на СЕС по делото *West Tankers* (C-185/07), потвърждаващо решението по дело *Erich Gasser GmbH v Misat Srl* (C-116/02), които влияят на ефективното прилагане на Нюйоркската конвенция за признаване и изпълнение на чуждестранни арбитражни решения от 1958 г. Накратко, в решението си по делото *West Tankers* СЕС разглежда въпроса дали британският съд може със свое разпореждане да забрани воденето на съдебно производство пред друг съд (*anti-suit injunction*) поради обстоятелството, че арбитражният иск е предявен пред британски съд – действие, което се явява твърдяна пречка за воденето на образувано по иск на ответника дело в Италия. Съгласно решението на СЕС производството пред италианския съд, бидейки гражданско по естество, попада в приложното поле на регламента. Това означава, че решението относно препращането на спора към арбитраж следва да се вземе от италианския съд. Британските съдилища не са имали право да забранят воденето на съдебно производство пред друг съд със свое разпореждане (*anti-suit injunction*). Неотдавна СЕС потвърди позицията си по делото *West Tankers* и в решението по дело *Gazprom OAO* (C-536/13).

Счита се, че решението по дело *West Tankers* е в противоречие с по-ранната практика на СЕС относно арбитража съгласно Брюкселската конвенция, която Регламент (ЕО) № 44/2001 надгражда, и по-конкретно решенията по дела *Van Uden Maritime BV v. Deco-Line* (C-391/95) и *Marc Rich v. Societa Italiano Impianti* (C-190/89). Спорът по делото *Marc Rich* касае договор, сключен между дружества, установени в Швейцария и Италия, съдържащ клауза, предвиждаща арбитраж в Лондон. Във връзка с възникнал спор *Impianti* подава искова молба за образуване на дело в Италия, а *Marc Rich* подава арбитражен иск в Лондон съгласно арбитражната клауза. Тъй като страните са се договорили относно разрешаването на спорове от тричленен арбитражен състав, а *Impianti* отказва да участва в арбитражното производство или да назначи арбитър, *Marc Rich* се обръща към съда в Обединеното кралство с искане назначението да бъде направено не

от Impianti, а от съда. Тъй като обаче първа по ред е исковата молба на Impianti, страната твърди, че спорът относно действителността на арбитражното споразумение следва да се разреши от италианския съд съгласно Брюкселската конвенция. Съгласно Брюкселската конвенция, и по-конкретно правилата *lis pendens*, втори по ред на сезиране е британският съд, който следва да се откаже от своята компетентност в полза на италианския съд, предоставяйки му възможност да се произнесе по този преюдициален въпрос. Съдът на Европейския съюз обаче не възприема довода на Impianti и постановява решение, съгласно което арбитражът е изцяло извън приложното поле на Конвенцията. Следва да се отбележи, че чл. 1, пар. 2, буква „г“ на Конвенцията изключва арбитража от приложното ѝ поле.

III. Компетентност

III.1. Приложими национални правила съгласно член 4 на Регламент Брюксел I. Промени след влизането в сила на Регламент Брюксел I *bis*

Съгласно Приложение III „Таблица на съответствието“ на Регламент (ЕС) № 1215/2012 чл. 2, чл. 3 и чл. 4 от Регламент (ЕО) № 44/2001 съответстват на чл. 4, чл. 5 и чл. 6 от Регламент (ЕС) № 1215/2012. Следователно релевантна е съдебната практика относно общата компетентност в двете държави.

Емпиричният анализ показва, че българската съдебна практика по прилагането на Регламент (ЕО) № 44/2001 включва преимуществено определения на Върховния касационен съд и на Софийския градски съд. Съгласно установения с Регламенти Брюксел I и Брюксел I *bis* правен режим националните съдилища могат да се произнасят по своята компетентност съгласно националните правила, като съгласно чл. 622, ал. 1 от българския Граждански процесуален кодекс компетентни се явяват окръжните (второинстанционни) съдилища по седалище или постоянен адрес на ответника. Ако ответникът няма постоянен адрес на територията на България, местно компетентен е окръжният съд по седалище/постоянен адрес на ищеца. Ако ищецът няма седалище или постоянен адрес на територията на България, компетентен е Софийският градски съд. Възприетият от българския законодател подход при определянето на компетентността на съдилищата се явява по-нюансиран в сравнение с разпоредбите на Кодекса на международното частно право (КМЧП). Регламенти Брюксел I и

Брюксел I *bis* предвиждат децентрализирана компетентност, за разлика от централизираната компетентност съгласно чл. 118 и чл. 119 на КМЧП.

От практическа гледна точка един от сложните въпроси, с които българските съдилища се сблъскват най-често при прилагането на Регламент (ЕО) № 44/2001, е определянето на компетентността на прилагания правилата на регламента български съд (другите два въпроса са признаването на съдебни решения, постановени в други държави членки и обжалването на мерките по членове 31 и 47 на Регламент Брюксел I).

Необходимо уточнение е, че в Румъния новият Граждански процесуален кодекс е в сила от февруари 2013 г. Преди приемането на новия ГПК обаче делата се образуват по Закона за производствата по международни частноправни спорове.

Решението на СЕС по дело *Wolf Naturprodukte* (C-514/10) съдържа важно уточнение по отношение на правилата за компетентност, установени с Регламент (ЕО) № 44/2001 и потвърдени (и в някои отношения доразвити) с Регламент (ЕС) № 1215/2012. Съгласно решението *„прилагането на опростените правила за признаване и изпълнение, предвидени в Регламент № 44/2001, които защитават особено ищеца, като му позволяват да получи бързо, сигурно и ефективно изпълнение на съдебното решение, постановено в негова полза в държавата членка по произход, е обосновано само доколкото решението, което трябва да бъде признато или изпълнено, е било прието в съответствие с правилата на същия регламент относно компетентността, които защитават интересите на ответника, по-конкретно защото срещу него по принцип може да бъде предявен иск пред юрисдикциите в държава членка, различна от тази, в която е неговото местоживееие, само по силата на правилата за специална компетентност, предвидени в членове 5–7 от посочения регламент“.*

III.2. Изключения от общата компетентност – специална компетентност

а. Договори

Както е видно от Приложение III на Регламент (ЕС) № 1215/2012, правилата по реда на чл. 5, пар. 1 на Регламент (ЕО) № 44/2001 съответстват на тези по реда на чл. 7, пар. 1 на Регламент

(ЕС) № 1215/2012. По този въпрос националните съдилища следват практиката на СЕС относно упражняването на компетентността в случаи на отклоняващи се от установените правила законодателни решения в държавите членки. В решението си по дело *Brogstiter* (C-548/12) СЕС напомня, че „териториалната компетентност по дела, свързани с договори, трябва да се определя в съответствие с критериите за привързване, определени в член 5, точка 1, буква б) от Регламент № 44/2001, ако разглежданият в главното производство договор представлява договор за продажба на стоки или за предоставяне на услуги по смисъла на тази разпоредба. Както предвижда член 5, точка 1, буква в) от Регламент (ЕО) № 44/2001, в действителност единствено в хипотезата, в която договор не попада в никоя от тези две категории, съдебната компетентност следва да се определя в съответствие с критерия за привързване, предвиден в член 5, точка 1, буква а) от Регламент № 44/2001“. Вж. в този смисъл решенията по дела *Falco Privatstiftung u Rabitsch* (C-533/07) и *Corman-Collins* (C-9/12).

б. Непозволено увреждане

Българският и румънският законодател привеждат законодателствата на двете страни в съответствие с правилата за специална компетентност, предвидени в регламенти Брюксел I и Брюксел I *bis*, въвеждайки специално изключение от общата компетентност. С чл. 7, пар. 2 на Регламент (ЕС) № 1215/2012 се установява специална компетентност по дела за непозволено увреждане, които затвърждават правилото, установено в Регламент (ЕО) № 44/2001.

Съдебната практика в България дава примери за прилагане на правилото от националните съдилища. Върховният касационен съд разглежда въпроса за компетентността в Определение № 886/9.11.2011 по т.д. № 130/2011. След като обсъжда компетентността на българския съд да се произнесе по иска за неимуществени вреди от непозволено увреждане – ПТП, възникнало на територията на друга държава – членка на ЕС, за които вреди се търси обезщетение чрез последващ, евентуално съединен иск срещу „Национално бюро на българските автомобилни застрахователи“ със седалище в столицата на България, ВКС уважава касационната жалба. Цитирайки практиката на СЕС по прилагането на принципа *forum loci delicti/damni* относно обезщетение за вреди, независимо дали от деликт или квази-деликт, ВКС се произнася, че местно компетентен съд е този по мястото, където е настъпило или е могло да настъпи вредоносното

събитие (виж чл. 5, пар. 3 на Регламент (ЕО) № 44/2001 и чл. 7, пар. 2 на Регламент (ЕС) № 1215/2012). Съдът се позовава конкретно на решенията на СЕС по дела *B./M. de Porasse d'Alsace* (C-21/76); *R. europeenne/Splierhoff's Bevrachringskantoor* (C-51/97); *Henkel* (C-167/00); и *F. Shevill* (C-68/93).

В допълнение СЕС очертава и границите на приложното поле на специалната компетентност по дела за непозволено увреждане и договорни отношения. В своето решение по гореспоменатото дело *Brogstetter* СЕС се произнася, че „искове за гражданска отговорност (...) с деликтна природа по националното право трябва да се считат за отнасящи се към „дела, свързани с договор“ по смисъла на член 5, точка 1, буква а) от Регламент (ЕО) № 44/2001, ако укоримото поведение може да се счита за неизпълнение на задължения, които могат да бъдат определени като договорни предвид предмета на договора“. Въпреки че разграничението между договорната и деликтната отговорност може да изглежда очевидно, важно е да се подчертае, че в решението си СЕС използва понятието „дела, свързани с договор“, което е по-широко в семантичен план.

в. Наказателни производства

Във връзка със специалната компетентност по чл. 7, пар. 3 на Регламент (ЕС) № 1215/2015, съответстващ на чл. 5, пар. 4 на Регламент (ЕО) № 44/2001, законодателствата и на България и на Румъния съдържат разпоредби относно компетентността на сезирани наказателни съдилища по отношение на граждански иски за вреди в следствие на деяния, водещи до наказателно производство.

г. Вторично седалище на предприятие

Съдът на Европейския съюз се произнася по въпроса в решението си по дело *Somafer SA* (C-33/78) в периода на действие на Брюкселската конвенция от 1968 г. СЕС обсъжда значението на понятието „спор, произтичащ от дейността на клон, агенция или друг вид представителство“, което е в основата на компетентността на съдилищата по чл. 5, пар. 5 на Брюкселската конвенция. Специалната компетентност, която ищецът може да избере, е възможна в хипотези на тясна връзка между спора и съда, пред който може да бъде предявен иск. СЕС ясно подчертава, че това правило относно компетентността не подлежи на широко тълкуване, а се явява изключение, тъй като е оправдано единствено от интересите на доброто правораздаване. В

решението си Съдът посочва, че „обхватът и границите на правото, предоставено на ищеца по чл. 5, пар. 5, трябва да бъдат определени с оглед на конкретните факти, които – предвид връзките между дружеството-майка и неговите клонове, агенции или други представителства или предвид връзките между някои от последно изброените клонове, агенции или други представителства и трети страни – демонстрират съществуването на специална връзка, която оправдава, дерогирайки (...), предоставената на ищеца възможност за избор“.

Този анализ е пряко относим към Регламент (ЕО) № 44/2001 и Регламент (ЕС) № 1215/2015. Припомняме, че в решенията по дело *Realchemie Nederland* (С-406/09) и дело *Wolf Naturprodukte*, СЕС изрично отбелязва, че правният режим по Регламент (ЕС) № 44/2001 надгражда този, установен с Брюкселската конвенция. Отбелязва се и това, че тълкуването от СЕС на Брюкселската конвенция е принципно приложимо и към Регламент (ЕО) № 44/2001.

Румънският Граждански процесуален кодекс (член 109) предвижда прилагане на правилата за компетентност по дела, свързани с вторичното седалище на предприятие. Българското законодателство също не забранява вторичното седалище на предприятия. Независимо от това, предвид разпоредбата на чл. 17а на Търговския закон (ТЗ) относно клоновете на дружества, учредени извън територията на България и осъществяващи дейност в страната чрез клон, и чл. 20 на Търговския кодекс, съгласно който споровете, възникнали във връзка с дейността на такива клонове в страната, са подведомствени на българските съдилища, биха могли да възникнат трудности в хода на практическото прилагане.

д. Доверителни фондове

Законодателствата на България и Румъния не регламентират доверителните фондове като такива.

III.3. Обезпечителни мерки относно компетентността

а. Потребителски договори

Компетентността по чл. 15 на Регламент (ЕО) № 44/2001, съответстващ на чл. 17 на Регламент (ЕС) № 1215/2012, се явява изключение както от общата, така и от специалната компетентност на съдилищата по свързани с договор дела (виж решение на СЕС по дела *Pammer u Hotel Apfenhof* (С-585/08 и С-144/09). Във връзка с това в

решението по дело *Česká spořitelna, a.s.* (C-419/11) СЕС изрично отбелязва, че „член 15, параграф 1 трябва задължително да се тълкува стриктно“. Съдът припомня и постановените от него решения по дела *Ilsinger* (C-180/06), *Pammer and Hotel Alpenhof* (C-585/08) и *Mühlleitner* (C-190/11), отбелязвайки, че „[в установената от Регламент № 44/2001 система член 15, параграф 1 от него заема], както е видно от съображение 13 от регламента, същото място и изпълнява същата функция на защита на потребителя като по-слаба страна, както член 13, първа алинея от Брюкселската конвенция“. Съдът ясно постановява, че правилата за компетентност относно потребителски спорове целят да гарантират адекватна защита на потребителя, като считана за икономически по-слаба и юридически по-неопитна страна по спора в сравнение с насрещната страна-търговец по договора.

Българското законодателство възприема сходен подход към потребителските договори. Пример за това е изключването на потребителските договори от приложното поле на Търговския закон. Тази материалноправна норма засяга и процесуалните измерения на делата по потребителски спорове, тъй като те са изключени от приложното поле на особените разпоредби на ГПК относно търговски дела. Понастоящем потребителските договори са предмет на обсъждане в светлината на евентуална реформа на приложното поле на арбитража.

Въпреки това правилата за специална компетентност, установени в Брюкселската конвенция, не следва да се прилагат разширително спрямо лице, при което защитата не е оправдана (виж решението по дело *Shearson Lehman Hutton* (C-89/91)). С други думи, СЕС отбелязва, че само по себе си наличието на физическо лице не съставлява достатъчно основание за прилагане на правата за компетентност по потребителски спорове. В решението си по дело *Česká spořitelna, a.s.* Съдът изрично постановява, че ако физическото лице има „*тесни професионални връзки с посоченото дружество, като например управлението или мажоритарно участие в същото*“, то това лице „не може да се счита за потребител“.

б. Индивидуални трудови договори

Нито един от двата регламента не съдържа изрична разпоредба относно смисъла и съдържанието на индивидуалния трудов договор. Съдът на ЕС разглежда въпроса в решението си по дело *Hassan Shenavai v Klaus Kreischer* (C-266/85), касаещо спор по Брюксел-

ската конвенция, който е релевантен по отношение на действащите регламенти. В решението се отбелязва, че *„трудовете договори, както и другите договори за работа, различна от тази в качеството на самостоятелно заето лице, се различават от другите договори – дори от тези за предоставяне на услуги – по силата на някои характерни особености: те създават трайна връзка, която поставя работника в известна степен в организационната рамка на дейността на предприятието или на работодателя, и те са свързани с мястото на изпълнение на дейностите, което определя прилагането на задължителни правила и колективни трудови договори“* (Подчертаването е на автора).

Във връзка с релевантната практика на СЕС и нейното прилагане в Румъния, разделът за Румъния съдържа подробен анализ на решението по делото *Mahamdia* (C-154/11). Необходимо е да припомним, че съгласно това решение чл. 21, пар. 2 от Регламент (ЕО) № 44/2001 (респективно чл. 23, пар. 2 от Регламент (ЕС) № 1215/2012) *„трябва да се тълкува в смисъл, че сключено преди възникването на даден спор споразумение за предоставяне на компетентност попада в приложното поле на тази разпоредба, ако то предоставя възможност на работника или служителя да сезира, не само обикновено компетентните съдилища съгласно специалните правила (...) на този регламент“*. Румънският съд по трудовоправни спорове в Констанца, сезиран с иск с подобен предмет, прилага правилно правилото в решението си по дело № 3788 от 7.10.2013 г.

Следва да бъдат споменати и разискванията на СЕС в по-сложни случаи, касаещи допирните точки между специалната компетентност по чл. 8 на Регламент Брюксел I bis и компетентността по спорове, свързани с индивидуални трудови договори. В решението си по дело *Glaxosmithkline* (C-462/06) Съдът в Люксембург трябва да отговори на въпроса дали правилото за специалната компетентност по отношение на повече ответници се прилага при предявен от даден работник иск срещу две дружества, които са установени в различни държави членки и които той смята за негови общи работодатели. Съдът постановява, че *„правилото за специална компетентност, предвидено в член 6, точка 1 от Регламент (ЕО) № 44/2001 (...) не може да се прилага спрямо спор, попадащ в приложното поле на (...) правилата за компетентност, приложими при индивидуални трудови договори“*.

Във вътрешен план отношенията по индивидуални трудови договори в Румъния и България се уреждат от трудови кодекси, които съдържат редица защитни разпоредби относно трудовите договори.

в. Застрахователни договори

Член 8 и сл. от Регламент Брюксел I (респективно член 10 и сл. от Регламент (ЕС) № 1215/2012) уреждат компетентността по спорове относно застрахователни договори. Регламентите не съдържат определения на понятията застраховане, застраховател и пр. Преводът на регламента доведе до различни вариации по отношение на титуляря на застрахователната полица. Делата касаят различни казуси, свързани със сключването, изменението и изпълнението на застрахователни договори, включително изплащането на обезщетения. Компетентността по тези дела се урежда от чл. 11, пар. 2 във връзка с чл. 62–63 на Регламент (ЕС) № 1215/2012. Като по-слаба страна право на избор на съд има ищецът.

Пример за прилагане на правилото за компетентността при застрахователни дела е българско дело от висок обществен интерес. Делото е свързано с потъването на туристическия кораб „Илинден“ в Охридското езеро (Македония), в резултат на което загиват намирали се на борда български граждани. Македонският съд произнася осъдителни присъди, признавайки за виновен и представителя на дружеството със седалище в Германия, издало сертификата за плавателна годност на кораба. Така в България са предявени граждански иски за обезщетение срещу застрахователя съгласно правилата на регламентите.

III.4. Изключителна компетентност

Изключителната компетентност на съдилищата по чл. 24 от Регламент Брюксел I *bis* (респективно чл. 22 на Регламент Брюксел I) изглежда не представлява проблем за българските съдилища. Правилото по чл. 24, пар. 1, ал. 1 от Регламент Брюксел I *bis* относно служебната проверка на териториалната компетентност на съдилищата, например, е познато на българската правна система. Въпросът възниква по дело относно компетентността на български съд да се произнесе по иск за делба на имот в режим на съсобственост, находящ се в друга държава – членка на Европейския съюз. С Определение № 27/21.01.2012 г. по гр.д. № 603/2011 г., I-во г.о. и Определение № 395/9.08/2010 г. по гр.д. № 140/2009 г., I-во г.о. българският

съд отказва да се произнесе на основание чл. 22, т.1 от Регламент (ЕО) № 44/2001.

Необходимо е обаче съдилищата да вземат предвид, че „изключителната компетентност на съдилищата на договарящата държава, в която се намира недвижим имот, не обхваща всички иски за вещни права върху недвижими имоти, а само тези, които попадат в приложното поле на [...] Регламент (ЕО) № 44/2001 и едновременно с това са насочени, от една страна, към определяне на площта, състоянието, собствеността и владението на недвижим имот или към установяване на наличието на други вещни права върху тези имоти и към осигуряване спрямо носителите на тези права на защита, що се отнася до произтичащите от правото им правомощия“ (виж *Weber* (C-438/12) и *Schneider* (C-386/12)).

III.5 Международна компетентност

а. Приложение на Регламент (ЕО) 44/2001 съгласно принципа на служебното начало

Тук е важно да се отбележи потвърденото от СЕС правило, съгласно което, „когато пред съдилищата на различни държави членки бъдат заведени дела с един и същ предмет и между същите страни, всички съдилища с изключение на първия сезиран съд спират производството служебно, докато бъде установена компетентността на първия сезиран съд“ (дело *Cartier Perfumes* (C-1/13)).

Отделно от това, в хипотезата на чл. 26 от Регламент Брюксел I съдът не прекратява, а спира разглеждането на делото. Съществуват механизми за защита на правата на ответника в рамките на първоначалното производство в държавата членка по произход. Това е предварително условие за свободното движение на съдебни решения в ЕС и тяхното признаване и изпълнение. В тази връзка Съдът на ЕС отбелязва, че съгласно чл. 26, пар. 2 съдът „спира разглеждането на делото дотогава, докато не бъде доказано, че ответникът е могъл да получи документа за образуване на производството или равностоен документ в достатъчен срок, който да му позволи да организира защитата си, или че са били предприети всички необходими стъпки за тази цел“ (дело *ASML*, (C-283/05)).

б. Избор на компетентен съд

На първо място, съгласно чл. 25, пар. 1 и 2 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 условие за действителността на пророгацията на компетентност е съществуването на трансграничен елемент и адекватността на споразумението между страните по отношение на неговата навременност и форма. Подобни споразумения не могат да бъдат в противоречие с правилата относно защитата на по-слабата страна по реда на чл. 24 от Регламент (ЕС) № 1215/2012. Националните съдилища служебно извършват проверка за евентуална несправедливост или налагане на клаузата за пророгация на по-слабата страна.

Следва да се отбележи, че съгласно чл. 25, пар. 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 споразумения за избор на съд могат да бъдат сключвани в различни форми (т.е. не единствено в писмена форма). Това е отклонение от правилото, установено в българския Кодекс за международното частно право. В решението си по дело *Jaouad El Majdoub v. CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH* (C-322/14) Съдът на ЕС обсъжда чл. 23, пар. 2 на Регламент Брюксел I (чл. 25, пар. 2 на Регламент Брюксел I *bis*) и постановява, че разпоредбата „трябва да се тълкува в смисъл, че техниката на т.нар. „съгласие чрез кликуване“ с общите условия на сключен по електронен път договор за покупко-продажба като този по главното производство, които съдържат споразумение за предоставяне на компетентност, представлява общуване по електронен път, осигуряващо траен запис на това споразумение, по смисъла на тази разпоредба, когато прави възможно запаметяването и разпечатването на текста на общите условия преди сключването на договора“.

Съдът на ЕС обаче ясно подчертава необходимостта от съгласие между страните като условие за действието на споразумението между тях. В решението си по дело *Refcomp SpA* (C-543/10) СЕС отбелязва, че „клауза, с която се учредява компетентност, уговорена в сключен между производителя на една вещь и нейния приобретател договор, не може да бъде противопоставена на вторичния приобретател, трета страна, който в края на поредица от последващи договори за прехвърляне на собственост, сключени между установени в различни държави членки страни, придобива тази вещь и възнамерява да предяви иск за търсене на отговорност срещу производителя“. Като препраща към релевантната си практика по чл. 17 от Брюкселската конвенция, Съдът сочи, че действителността на клаузата, с която се

учредява компетентност, е подчинена на съществуването на „споразумение“ между страните.

Съдът допълва, че съществуват „изключения“ от горното „споразумение“ и цитира решението по дело *Powell Duffryn* (C-214/89), потвърждавайки, че „с приемането на устава на дружеството акционер е дал съгласието си по отношение на съдържаща се в него клауза, с която се учредява компетентност, с мотива, че приемането на устава създава както между акционера и дружеството, така и между самите акционери правоотношение, което трябва да се разглежда като договорно“. В решението си по дело *Coreck Maritime GmbH* (C-387/98) Съдът по сходен начин приема, че „клауза, с която се учредява компетентност, съдържаща се в коносамент, може да бъде противопоставена на трета страна по този договор, щом като тази клауза е приета за валидна между изпращача и превозвача, и по силата на приложимото национално право с придобиването на коносамента третото лице приносител встъпва в правата и задълженията на изпращача“ (подчертаването е на автора). Значението на тази съдебна практика трябва обаче да бъде преценявано, като се има предвид много специфичният характер на коносамента.

Необходимо е да се отбележи, че съгласието може да бъде мълчаливо. Явяването на ответника пред сезирания съд, независимо че според ответника съдът няма компетентност да разгледа спора, може да се счита за мълчаливо приемане на компетентността съгласно член 24 от Регламент Брюксел I (член 22 от Регламент Брюксел I *bis*). Тази разпоредба се прилага включително в случаите, при които съдът е бил сезиран в нарушение на разпоредбите на посочения регламент, и означава, че явяването на ответника може да се счита за мълчаливо приемане на компетентността на сезирания съд и следователно като пророгация на неговата компетентност (виж решение по дело *IPP Vienna Insurance Group* (C-111/09)).

В решението си по дело *Goldbet* (C-144/12) СЕС доразвива своята практика по този въпрос. Припомняйки решението си по дело *Elefanten Schuh* (C-150/80) съгласно Брюкселската конвенция, съдът потвърждава, че „оспорването на компетентността не трябва да се прави след предявяването на документи, които съгласно националното процесуално право се считат за първо действие на защита, адресирано към сезирания съд“. Съдът обаче отбелязва, че ако „ответникът излага основания по същество по главното производство, в този случай с възражение срещу европейска заповед за плащане, такова въз-

ражение, което съдържа подобни основания, не би могло да се разглежда, за целите на определянето на компетентния съгласно член 24 от Регламент (ЕО) № 44/2001 съд, като първо защитно действие в общото гражданско производство, последвало процедурата за европейска заповед за плащане“. Румънският съд в Арад разглежда подобно дело и се произнася с Решение № 95 от 4 февруари 2015 г. по гражданското дело, с което уважава иска на ответника за признаване на липсата на международна компетентност на румънските съдилища.

IV. Правила за съединяване на искове

а. Множество ответници

С цел да се избегне риска от противоречащи си съдебни решения, постановени в отделни производства, съгласно чл. 6, пар. 1 на Регламент (ЕО) № 44/2001 (респективно чл. 8, пар. 1 на Регламент (ЕС) № 1215/2012) срещу едно лице може да бъде предявен иск, ако то е един от множество ответници в съдилищата по местоживеене на всеки един от тези ответници и при условие, че исковете са в такава тясна връзка, че е целесъобразно да бъдат разгледани и решени заедно. Тъй като това се явява отклонение от общото правило за компетентността, в решението си по дело *Solvay SA (C-616/10)* Съдът на ЕС указва на съда да не „позволява тълкуване, излизащо извън хипотезите, изрично предвидени в посочения регламент“.

Като следва тази практика, в Определение № 886/9.11.2011 г. по т.д. 130/2011 г. българският Върховен касационен съд се произнася по прилагането на това правило в случай на множество съединени искове срещу множество ответници съгласно чл. 6 от Регламент (ЕО) № 44/2001 (респективно чл. 8 от Регламент (ЕС) № 1215/2012). Съдът взема предвид и решенията на Съда на ЕС по дела *Kalfelis (C-189/87)* и *Freeport PLC (C-98/06)* и отбелязва, че приложимостта на гореспоменатата разпоредба на Регламент Брюксел I се обуславя от необходимостта да бъдат постановени непротиворечиви съдебни решения, след като исковете бъдат съединени и разгледани и решени заедно.

б. Производства на трети страни и насрещни искове

Съгласно редица разпоредби на Регламент (ЕС) № 1215/2012 насрещните искове се разглеждат в съда, в който е висящ първоначалният иск, независимо от компетентността на съда, установена

съгласно приложимите защитни правила. Пример в това отношение е чл. 22 от Регламент (ЕС) № 1215/2012.

Що се отнася до трети страни, в решението си до дело *Draka NK Cables Ltd* (C-167/08), което следва да бъде припомнено и в контекста на изпълнението, въпросът, на който СЕС трябва да отговори, е дали „кредитор на длъжник може да обжалва решение по молба за декларация за изпълняемост, ако (...) друг кредитор на този длъжник е поискал тази декларация за изпълняемост“. Съгласно постановеното решение кредиторът не може да направи това, ако формално не е встъпил като страна в процеса, в който е издадена декларацията за изпълняемост.

в. Правило за висящите производства (Lis pendens)

По отношение на правилото *lis pendens* е важно да се отбележи, че съгласно чл. 27, пар. 2 от Регламент Брюксел I (респективно чл. 29, пар. 3 от Регламент Брюксел I *bis*) решението, с което първият сезиран съд прогласи своята компетентност, е окончателно.

Съгласно чл. 27, пар. 1 от Регламент (ЕО) № 44/2001 (респективно чл. 29, пар. 1 на Регламент Брюксел I *bis*), „когато искове с един и същ предмет и между същите страни са предявени в съдилищата на различни държави членки, всеки съд, различен от първия сезиран съд, спира разглеждането на делото служебно, докато бъде установена компетентността на първия сезиран съд“. Това правило се прилага, дори когато първият сезиран съд е сезиран в нарушение на клаузата за компетентността (виж решение по дело *Erich Gasser GmbH v MISAT Srl*, (C-116/02)). Правилото за първия сезиран във времето съд позволява злоупотреби чрез предявяване на иск в друга държава членка с по-бавно функционираща правораздавателна система. Тази тактика е известна като „италианско торпедо“.

В отговор на безпокойството, породено от правилото за първия по ред сезиран съд, съгласно чл. 29 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 то се прилага, „без да се засяга разпоредбата на член 31, параграф 2“. Съгласно цитираната разпоредба „...съд на държава членка, на когото чрез посоченото в член 25 споразумение е предоставена изключителна компетентност, всеки съд на друга държава членка спира производството, докато сезираният въз основа на споразумението съд обяви, че не е компетентен съгласно споразумението“. По този начин се въвежда „изключение от общото правило *lis pendens*“.

Регламент Брюксел I *bis* отговаря и на друго безпокойство, породило се след решението на Съда на ЕС по дело *Owusu* (C-281/02), с което Съдът в Люксембург посочва, че сезиран съд на държава членка не може да се откаже от компетентността си да разгледа дело в полза на съд извън територията на ЕС, ако ответникът има постоянно местоживееие в рамките на юрисдикцията на сезирания съд. Това е така, дори когато разглеждането на иска от съд извън територията на ЕС бъде преценено като „по-целесъобразно“ – понятие, използвано в правните системи, които се основават на обичайно право. Съгласно чл. 33 и чл. 34 на Регламент Брюксел I *bis* съдът на държава членка може по своя преценка да спре производството, ако „съд в държава членка е сезиран по иск със същия предмет и между същите страни като делото пред съда на третата държава“. Съдилищата на държавите членки могат да прекратят производството, ако искът е висящ пред съд на трета държава, и се очаква, че съдът на третата държава ще постанови решение, годно да бъде признато и, когато е приложимо, да бъде изпълнено в тази държава членка, или да възобновят производството, без оглед на новото правило *lis pendens*, при спазване на по-горе цитираните разпоредби.

На последно място следва да се отбележи, че правилото *lis pendens* е въведено и с цел избягване на конфликти относно компетентността. „Правилото е въведено, за да не се задължават страните да започват нов процес, когато например първият сезиран съд приеме, че няма компетентност“ (дело *Cartier Parfumes*).

VI. Привременни, включително обезпечителни, мерки

Българските и румънските съдилища изглежда не срещат сериозни затруднения в прилагането на привременни/обезпечителни мерки. В Решение № 1372/10.11.2009 г. по гр.д. 1273/2009 г. Софийският апелативен съд потвърждава налагането на мярката заповор от първоинстанционния съд. Решението на присъдилия сумата холандски съд е придружено от необходимия удостоверителен сертификат и препис на нотариалната покана за изпълнение. Съдът отбелязва, че основанията за признаване и изпълнение на съдебните решения са чл. 622, ал. 1 и чл. 623, ал. 1 от Гражданския процесуален кодекс. Установена е еквивалентност между ответника по делото в другата държава – членка на ЕС и дружеството (едноличен търговец), на което са наложени обезпечителните мерки. С това са спазени изискванията на закона.

VII. Признаване и изпълнение

Различни аспекти на материята, свързана с признаването и изпълнението, са закрепени в разпоредбите на чл. 33 и сл. от Регламент Брюксел I. Практиката по Регламент (ЕО) № 44/2001 е приложима при надлежно съобразяване с въведените промени, включително отмяната на екзекватурата. В това отношение от първостепенна важност се очертават въпросите, които възникват във връзка с чл. 34 и 35 от Регламент (ЕО) № 44/2001. Следва да се припомни, че съгласно таблицата за съответствие в Регламент (ЕС) № 1215/2015, чл. 34 от Регламент Брюксел I съответства на чл. 45, пар. 1, букви „а“ до „г“ от Регламент Брюксел I *bis*; чл. 35, пар. 1 от Регламент Брюксел I съответства на чл. 45, пар. 1, буква „д“ на Регламент Брюксел I *bis*; чл. 35, пар. 2 на Регламент Брюксел I съответства на чл. 45, пар. 2 на Регламент Брюксел I *bis*; чл. 35, пар. 3 на Регламент Брюксел I съответства на чл. 45, пар. 3 на Регламент Брюксел I *bis*; и чл. 36 на Регламент Брюксел I съответства на чл. 52 на Регламент Брюксел I *bis*.

Признаването и изпълнението на трансгранични решения на съдилища на други държави членки са подчинени на правилата, изведени в решението на Съда на Европейския съюз по дело *Wolf Naturprodukte GmbH* и определящи общата рамка за прилагане на Регламент (ЕО) № 44/2001. Както отбелязва съдът, *„фигуриращите в Регламент № 44/2001 правила относно компетентността и тези относно признаването и изпълнението на съдебни решения не са самостоятелни и отделни съвкупности от правила, но са тясно свързани“*. Това важи в еднаква степен и за Регламент (ЕС) № 1215/2012. Като резултат съдебните решения, постановени в една държава членка, се признават в друга държава членка без изискване за специално производство, което принципно означава, че такива решения не подлежат на проверка за установяване на компетентността на съдилищата на държавата членка по произход (Становище 1/03/2006).

Необходимо е също така да се припомни, че актът на признаване и актът на изпълнение са самостоятелни и отделни. Съгласно Решение № 294/13.11.2012 г. по гр.д. № 33/2012 г. ВКС производства по чл. 622 ГПК за признаване и тези по чл. 623 ГПК за изпълнение на съдебно решение, постановено в държава членка, са самостоятелни и отделни. В редки случаи в отделни актове на българските съди-

лица не се прави ясно разграничение между признаването по чл. 622 и изпълнението по чл. 623 от Гражданския процесуален кодекс (виж Определение № 191/23.02.2010 г. по гр.д. № 1961/2009 г., ВКС, III г.о. и Определение № 215/9/02.2011 г. по гр.д. № 678/2010 г., ВКС, IV г.о.).

а. Отказ за признаване и изпълнение

Признаването и изпълнението на съдебно решение не е възможно в случаи на „противоречащи си съдебни решения, постановени в една и съща държава членка“. В решението си делото *Salzgitter* (C-157/12) Съдът на Европейския съюз трябва да се произнесе по постъпило преюдициално запитване по повод на молба за декларация за изпълняемост в Германия на решение, постановено от румънски съд, с което *Salzgitter* е осъдено да заплати определена парична сума на *Laminorul*. Накратко фактите по делото са следните: дружество *Laminorul*, със седалище в Румъния, предявява иск за плащане на доставени продукти срещу дружество *Salzgitter*, установено в Германия, пред първоинстанционния съд на Браила. По възражение на ответника, че не е страна по договорното отношение и искът не е следвало да се насочва срещу него, съдът на Браила отхвърля иска на *Laminorul* с първо решение. Това решение влиза в сила. *Laminorul* предявява пред същия съд втори, основан на същите факти иск срещу *Salzgitter*. Исковата молба обаче е връчена на предишния процесуален представител на *Salzgitter*, чието пълномощно според твърденията на *Salzgitter* е ограничено до производство, по което е постановено първото съдебно решение. Поради тази причина *Salzgitter* не се явява на съдебното заседание, а съдът на Браила се произнася с второ осъдително решение срещу *Salzgitter*. Това второ съдебно решение е обявено за изпълняемо в Германия. *Salzgitter* обжалва изпълняемостта му в Германия, като едновременно с това подава в Румъния извънредна жалба за отмяна на второто съдебно решение. След като възможностите за отмяна в Румъния се изчерпват, спряното производство по екзекватура в Германия е възобновено. Жалбата на *Salzgitter* е отхвърлена. *Salzgitter* обжалва последното решение пред Федералния съд на Германия (*Bundesgerichtshof*). При тези обстоятелства спира производството и поставя на Съда в Люксембург преюдициален въпрос, с който иска да се установи „дали член 34, параграф 4 от Регламент (ЕО) № 44/2001 (член 45, параграф 1, буква „в“) трябва да се тълкува в смисъл, че обхваща и случая на противо-

речащи си съдебни решения, постановени от юрисдикциите на една и съща държава членка“.

Признаването и изпълнението по реда на Регламент (ЕС) № 1215/2012 биха могли да бъдат отказани на същите основания, а именно изброените в чл. 45 от регламента (виж чл. 45–46 от Регламент (ЕС) № 1215/2012). Румънският апелативен съд в Букурещ се произнася по въпроса с Решение № 90F/6.12.2012 г. Необходимо е пояснение относно прилагането на тези правила съгласно практиката на Съда на ЕС. В решението си по дело *Trade Agency Ltd* (C-619/10) Съдът отбелязва, че „на основание член 42, пар. 2 от Регламент (ЕО) № 44/2001 тази декларация за изпълняемост обаче трябва да се връчи на страната, срещу която се иска изпълнение, евентуално заедно със съдебното решение, постановено в държавата членка по произход, ако то все още не е било връчено на тази страна“ (в този смисъл виж и Решение № 152/28.12.2012 г. по т.д. № 970/2011 г., ВКС, I-во т.о.). На този етап ответникът може да подаде жалба срещу декларацията за изпълняемост на съдебното решение. Предвид това в решението си по дело *Trade Agency Ltd* Съдът в Люксембург се произнася, че „когато ответникът обжалва декларацията за изпълняемост на неписъствено съдебно решение, постановено в държавата членка по произход и към което е приложен сертификатът, като твърди, че исквата молба не му е била връчена, сезираният във връзка с посоченото обжалване съд на сезираната държава членка е компетентен да провери дали данните от споменатия сертификат съвпадат с доказателствата“.

По отношение на отказа за признаване и изпълнение на съдебно решение, постановено в друга държава членка, Съдът на ЕС в решението си по дело *Krombach* (C-7/98) потвърждава своето определение относно клаузата за *обществения ред* съгласно Брюкселската конвенция. Съдът сочи, че „позоваването на клаузата за обществения ред в член 27, точка 1 от Конвенцията е възможно единствено в хипотезата, в която признаването или изпълнението на постановено в друга договаряща държава решение е в недопустимо противоречие с правния ред на държавата, в която се иска признаване, тъй като накърнява основен принцип. За да се спази забраната за преразглеждане по същество на чуждестранно съдебно решение, накърняването трябва да представлява явно нарушение на правна норма със съществено значение в правния ред на държавата, в която се иска признаване, или на право, признато за основно в този правен ред“. Практиката на СЕС

съдържа примери за такива случаи, един от които е неизслушването на ответника в рамките на първоначалното дело, приключило с постановяването на решение, чието признаване и изпълнение се иска. В решението по дело *Gambazzi* (C-394/07) Съдът на ЕС постановява, че „съдът на държавата, в която се иска признаване, може да отчете с оглед на клаузата за обществен ред, (...) обстоятелството, че съдът на държавата по произход се е произнесъл по исканията на ищеца, без да изслуша ответника, който се е явявал надлежно пред него, но с определение е бил отстранен от производството по съображение, че не е изпълнил задължения, наложени с постановено по-рано в рамките на същото производство определение, когато след цялостна преценка на производството и с оглед на всички обстоятелства според него изглежда, че тази мярка по отстраняване съставлява явно и прекомерно засягане на правото на ответника да бъде изслушан“.

б. Признаване

Съгласно Гражданския процесуален кодекс (чл. 622, ал. 6) съдът се произнася по молби за признаване на чуждестранни съдебни решения с разпореждане. Видът на съдебния акт подсказва, че съдът се произнася в закрито заседание. Ответникът не получава препис от молбата за признаване и не участва в производството. На този етап съдът не обсъжда основанията, посочени в чл. 34 и 35 на Регламент (ЕО) № 44/2001.

Българският Върховен касационен съд се занимава с проблематиката по прилагането на чл. 34 и 35 от Регламент (ЕО) № 44/2001. В Решение № 152/28.12.2012 г. по т.д. № 970/2011 г., I-во т.о, ВКС отбелязва, че цитираните разпоредби не подлежат на разширително тълкуване, отхвърляйки по този начин интерпретацията, че разпоредбата дава възможност за позоваване на погашение, поради обстоятелства, настъпили след влизане в сила на съдебното решение, постановено в друга държава членка.

По-нататък ВКС отбелязва, че чл. 34 от Регламент (ЕО) № 44/2001 не допуска проверка на съдебните решения, постановени в други държави членки, от българския съд, като се позовава и на чл. 623, ал. 2 ГПК. Проверката по чл. 622, ал. 3 ГПК се свежда единствено до наличието на формалните условия за признаването на чуждестранно съдебно решение (виж и Решение № 1527/2.12.2009 г. по гр.д. № 2187/2009 г. на Софийския апелативен съд и Решение № 238/19.03.2010 г. по гр.д. 3127/2009 г., VII-ми гр. с-в на Софийския

апелативен съд). Съдът подчертава, че обхватът на проверката се свежда до наличието на решение, надлежно заверено от постановилия го съд (В този смисъл виж и Решение № 294/13.11.2012 г. по гр.д № 33/2012 г., което цитира правилото, установено в чл. 36 от Регламент (ЕО) № 44/2001, настоящ чл. 52 от Регламент (ЕС) № 1215/2012).

Следва да се подчертае, че националните съдилища трябва да правят задължително и ясно разграничение между признаването на решения съгласно установения общ режим за признаване на чуждестранни съдебни решения и правната уредба за признаване на трансгранични съдебни решения, постановени в други държави – членки на ЕС. Така в Решение № 242/2011 г. по гр.д. № 811/2010 г. българският Върховен касационен съд изглежда призовава към прилагане както на правилата, установени в Регламент Брюксел I, така и на тези съгласно общия режим за признаване на чуждестранни решения, постановени в трети страни (държави извън ЕС). Съдът намира, че щом като решението на чуждестранния съд се предявява пред български съд, последният е овластен да се произнесе за неговото признаване с нарочен съдебен акт по член 623 ГПК. В това производство съдът следва да се съобрази с правилото на член 117, т. 4 на КМЧП, че решението на чуждестранния съд не се признава, ако между същите страни, на същото основание и за същото искане има висящ процес пред български съд, образуван преди чуждото дело, по което е постановено решението.

в. Изпълнение

Обсъждайки допускането на изпълнение по чл. 623 ГПК съгласно правилата, установени в Регламент (ЕО) № 44/2001, българският Върховен касационен съд (в Решение № 294/13.11.2012 г. по гр.д. № 33/2012 г.) отбелязва, че съдът, от който се иска разпореждане за допускане на изпълнение, е длъжен не само да го съобщи, но и да го връчи на страната, срещу която се иска изпълнение. Противното би било съществено процесуално нарушение.

Ключов елемент на изпълнението на съдебно решение, постановено в друга държава членка, е пригаждането на решението към националния правен ред. В светлината на това, по отношение на изпълнението, българският Върховен касационен съд (в Определение № 818/22.11.2010 г. по т.д. № 774/2010, ТК, II-ро т.о.) отбелязва, че съдът може да тълкува чуждестранно съдебно решение, включител-

но като ползва издадено удостоверение за лихвите за забава, изчислени от съдебен изпълнител на съответната държава – членка на ЕС. Освен това съдът сочи, че няма пречка лихвите за забава, дължими за периода след постановяване на решението, които не са посочени в него, да могат да се изчислят и при използване на съдебен изпълнител на съответната друга държава – членка на ЕС. Това не би съставлявало нарушение.

На последно място следва да се отбележи, че някои български юристи изразяват несъгласие с въведеното в ГПК пряко изпълнение на съдебни решения след приемането на Регламент (ЕС) № 1215/2012, без отчитане на последиците от това в светлината на националната правна уредба. Твърди се, че българският Граждански процесуален кодекс (чл. 622а, ал. 1) не отчита специфични за националния правен ред проблеми, които биха могли да възникнат в резултат на прилагането на регламентите. Въпросът касае разпоредбата, съгласно която съдебните решения подлежат на изпълнение от съдебни изпълнители без издаването на изпълнителен лист.

VIII. Заключение

За периода, в който в Румъния и България се прилагат Регламент (ЕО) № 44/2001 и в по-малка степен Регламент (ЕС) № 1215/2012, двата правни инструмента доказаха своята ефективност. Процедурата за признаване и изпълнение на съдебни решения, постановени в други държави – членки на ЕС, функционира гладко и признаването и изпълнението се допуска без съществени забавяния.

Въпреки оценката за успешно функциониране на регламента като цяло, анализът разкрива редица проблеми на националните правни уредби и прилагането им в двете страни. Някои от тях съдилищата преодоляват адекватно, включително чрез тълкувателна намеса на Върховния касационен съд при необходимост от разясняване на определени понятия.

Въпреки това и двете страни са застрашени от т.нар. „италианско торпедо“ – риска от нарушаване на установения режим чрез първо по време сезиране на съд на друга държава членка, при липса на компетентност на този съд, в светлината на задължението на посочения от страните съд, при споразумение за избор на съд между тях, да спре разглеждането на делото, ако бъде установено първо по ред сезиране на друг съд.

ПРИЛАГАНЕ НА РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 44/2001 В РУМЪНИЯ

*Съдия Диана Унгуреану, д.ю.н, Апелативен съд на
Питещ, преподавател в Националния институт на
магистратурата*

ЧАСТ А

I. Компетентност, признаване и изпълнение на съдебни решения по граждански и търговски дела към момента на влизане в сила на Регламент (ЕО) № 44/2001 в Румъния

В предприєдинителния период Румъния трябваше да адаптира законодателната си уредба, приспособявайки я към изискванията, произтичащи от новото трансгранично измерение на правните отношения и спорове. Регламент (ЕО) № 44/2001 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела е първоначално транспониран в националното законодателство със Закон № 187/2003 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, постановени от съдилища на други държави – членки (ДЧ) на ЕС. След присъединяването на Румъния към ЕС отношенията на страната с останалите държави – членки на ЕС са подчинени на Регламент (ЕО) № 44/2001.

Впоследствие при обсъждането на правното естество на уредбата и по-конкретно на пряко приложимите във всички държави членки актове на Общността, и предвид необходимостта от инструмент за транспонирането им в националното законодателство (чл. 249 от Договора за учредяването на Европейската общност), е приет Закон № 187/2003 относно компетентността, признаването и изпълнението в Румъния на съдебни решения по граждански и търговски дела, постановени в държави – членки на ЕС (в сила до датата на присъединяване към Европейския съюз и отменен с Извънредно постановление на правителството № 119/2006 относно необходимите мерки за прилагане на регламентите на Общността от датата на присъединяване към ЕС). Съгласно разпоредбите на Закон № 191/2007 относно приемането на Извънредно постановление на правителството № 119/2006 от-

носно необходимите мерки за прилагане на някои регламенти на Общността към датата на приемане на Румъния в ЕС, компетентни по исканията за признаване и допускане на изпълнение на съдебни решения по граждански и търговски дела, постановени в друга държава – членка на ЕС, в Румъния са окръжните съдилища. Решенията на окръжните съдилища могат да се обжалват пред апелативния съд. По отношение на постановените от румънски съдилища решения по искания за признаване и допускане на изпълнение на съдебни решения, постановени в друга държава – членка на ЕС, съгласно чл. 54 на Регламент (ЕО) № 44/2001 компетентен за издаване на предвиденото в Приложение V удостоверение е съдът по мястото на постановяване на съдебното решение.

Принципно към датата на влизане в сила на Регламент (ЕО) № 44/2001 компетентността на националните съдилища е уредена в Гражданския процесуален кодекс (ГПК), част първа „Подсъдност“, раздел I „Родова подсъдност“, раздел II „Местна подсъдност“, раздел III „Специални разпоредби“, част IV „Спорове за подсъдност“. Тези разпоредби се прилагат както по отношение на национални дела (по които страните са румънски физически лица или установени в Румъния юридически лица), така и на трансгранични дела (едната или и двете страни са физически лица с чуждо гражданство/юридически лица, установени извън територията на Румъния).

Гражданският процесуален кодекс, който съдържа общоприложимите в тези случаи правила и въплъщава принципа *actor sequitur forum rei*, установен в чл. 5, определя компетентността основно по местоживееене на ответника (за физически лица), съответно седалище (за юридически лица). Ако ответникът – физическо лице, няма местоживееене в Румъния или такова не е известно, компетентен е съдът по местоживееене на ищеца. Ако ответникът е юридическо лице, компетентен е съдът по седалище на юридическото лице. От друга страна, необходимо е да се отбележи, че изключителна компетентност по спорове, свързани с определена категория действия на юридическите лица, има съдът по седалище на юридическото лице (чл. 15 ГПК).

Видно е, че законодателят принципно определя подсъдността във връзка с местоживееенето/седалището на ответника/ищеца, без да взема предвид неговата националност. По изключение националният законодател взема предвид националността на ответника/ищеца при постановяването на съдебни актове чрез разпоредбите на Закон № 105/1992 относно уредбата на изключителната компетентност на

националните съдилища по спорове, свързани с частноправните отношения с международен елемент. В допълнение трансграничните отношения по дела във връзка с частноправни отношения с международен елемент са уредени в Закон № 105/1992, който съдържа и някои процесуални правила. Съпоставена с общоприложимия закон (ГПК), тази уредба се явява изключение и се прилага единствено в изрично предвидените в закона случаи. Ако Закон № 105/1992 не съдържа специални правила, приложими са разпоредбите на общия закон (ГПК).

Съгласно Конституцията на Румъния правилата за подсъдност се определят със закон, т.е. могат да бъдат определени от обикновено народно събрание, но по отношение на международното частно право, при наличието на подписана/ратифицирана конвенция/международен договор в определена област, обикновените народни събрания са задължени да спазват разпоредбите на съответния акт.

Съгласно чл. 151 на Закон № 105/1992 относно частноправните отношения с международен елемент румънските съдилища имат изключителна компетентност в следните случаи: а) документи за гражданско състояние, издадени в Румъния на лица с постоянно местоживеене в Румъния, румънски граждани или лица без гражданство; б) осиновявания, ако осиновеното лице е с постоянно местоживеене в Румъния и е румънски гражданин или лице без гражданство; в) попечителство и настойничество, ако попечителят е с местоживеене в Румъния или е румънски гражданин или лице без гражданство; г) искове за поставяне под запрещение на лице с местоживеене в Румъния; д) искове по брачни спорове, вкл. съдебни дела между съпрузи, с изключение на такива, свързани с недвижима собственост, находяща се извън територията на Румъния, ако и двамата съпрузи са с местоживеене в Румъния и един от тях е румънски гражданин или е лице без гражданство; е) завещания на лица с последно местоживеене в Румъния; ж) недвижимо имущество, находящо се на територията на Румъния; з) принудително изпълнение на изпълнително основание на територията на Румъния.

Съгласно разпоредбите на чл. 168 признаването и допускането на изпълнението на съдебни решения могат да бъдат отказани, ако спорът е от изключителната компетентност на румънски съд.

Румъния е страна и по редица двустранни и многостранни международни договори/конвенции с държави – членки на ЕС, в тази област.

II. Приложение на Регламент Брюксел I в Румъния и връзка с националната законодателна рамка

II.1. Правила за компетентност съгласно Приложение I на Регламент Брюксел I

В Румъния Регламент (ЕО) № 44/2001 се прилага паралелно със Закон № 105/1992 относно частноправните отношения с международен елемент в продължение на 6 години, като компетентността на съдилищата е уредена в чл. 148–157 от закона. Съгласно чл. 157 от Закон № 105/1992 съдът проверява *служебно* своята компетентност да разгледа спор по международното частно право и в случай че установи липса на компетентност на този или на друг румънски съд, отхвърля иска на това основание.

С влизането в сила на новия Граждански кодекс на 1 октомври 2011 г., основната част на Закон № 105/1992 е заменена с разпоредбите на част VII „Разпоредби относно частноправните отношения с международен елемент“ на новия кодекс. Правилата относно компетентността и признаването на съдебни решения, постановени от чуждестранни съдилища, обаче продължават да се прилагат до влизането в сила на новия Граждански процесуален кодекс (нГПК) на 15 февруари 2013 г. Съгласно чл. 1064 от нГПК разпоредбите на част VII „Производство по международни граждански дела“ се прилагат и по отношение на частноправни отношения с международен елемент в степента, доколкото в международен договор, по който Румъния е страна, в европейското право или в специален закон не е изрично предвидено друго.

II.2. Приложими национални правила съгласно чл. 4 от Регламент Брюксел I

а. Договори

Новият ГПК (чл. 10 и чл. 107) учредява алтернативна компетентност на съдилищата за разглеждане на спорове, свързани с договорни отношения. Съгласно чл. 12 и чл. 116 от нГПК ищецът има право за избере съд, пред който да предяви своя иск. Следователно по правило ищецът може да избере между съда по местоживееене на ответника и съда, посочен в договора, дори и това да е място, където се изпълнява само част от договора. Освен това следва да се отбележи, че последният съд може да бъде сезиран единствено с искове за

изпълнение, отмяна, разрешаване на възникнал спор или прекратяване на договор.

По отношение на договорите за превоз компетентен съд, освен съдът по местоживеене на ответника, може да бъде и съдът по мястото на заминаване или пристигане на превозното средство (чл. 113, ал. 6 нГПК). Исковите молби по спорове във връзка с договори за наемни отношения могат да бъдат подадени в съда по местоживеене на ответника или в съда по местонахождение на имота.

б. Непозволено увреждане

Подобно на компетентността на съдилищата по спорове, свързани с договорни отношения, законодателят (в чл. 10 ГПК/чл. 113 нГПК) е учредил алтернативна компетентност на съдилищата за разглеждане на спорове по искове за непозволено увреждане, които могат да бъдат предявени пред съда по местоживеене на ответника или по място на настъпване на вредоносното събитие.

в. Наказателни производства

Съгласно чл. 14 на Наказателно процесуалния кодекс (чл. 19 от новия НПК) пострадало лице може да предяви граждански иск за вреди вследствие на деяния, водещи до наказателно производство, който ще бъде разгледан от наказателния съд съгласно приложимите гражданскопроцесуални правила. Компетентният наказателен съд може да се произнесе и по гражданския иск, ако пострадалото при непозволено увреждане лице е страна и бъде конституирано в качеството на граждански ищец по наказателното производство – действие, което изисква спазване на определени правила. Следва да се спомене, че правото за предявяване на граждански иск може да бъде упражнено *служебно* от прокурора, ако пострадалото лице е изцяло или частично недееспособно.

Ако пострадалото лице не е конституирано като страна по наказателното производство, то може да предяви иск пред граждански съд за претърпени имуществени вреди и емоционално разстройство вследствие на престъпното деяние.

г. Вторично седалище на предприятие

Що се отнася до ответника, ако освен местоживеене той/тя има постоянно занятие или притежава едно или няколко земеделски, търговски или промишлени предприятия, искът може да бъде предявен

към компетентния да разгледа свързани с такова занятие или предприятие съд, но единствено ако предмет на иска са активи на предприятието, които биха били генерирани от неговата дейност или по отношение на които може да се реализира принудително изпълнение на съответното място (чл. 6 ГПК/чл. 109 нГПК).

Ако ответникът – юридическо лице, има представителство, исковата молба може да бъде предявена в съда по местонахождение на представителството, но само ако се отнася до дейността на представителството на съответното място или до негови действия или такива на негови представители (чл. 7 ГПК/чл. 109 нГПК).

д. Доверителни фондове

Институтът на доверителния фонд не е познат на румънското законодателство, съответно не съществува правна уредба на компетентността на съдилищата по спорове, свързани с такива фондове.

II.3 Обезпечителни правила за компетентност

а. Потребителски договори

Отмененият ГПК не съдържа специални разпоредби относно компетентността на съдилищата по такива спорове. Съгласно чл. 121 от нГПК потребителски иски може да бъдат предявени единствено в съда по местоживее на ответника.

б. Индивидуални трудови договори

Съгласно приложимите законови разпоредби (член 284) на Кодекса на труда (Закон № 53/2003) исковите по трудовоправни спорове са подсъдни на съда по местоживее (постоянен/настоящ адрес) или по седалище на ищеца.

в. Застрахователни договори

Компетентността на съдилищата по спорове, свързани със застрахователни договори, не е изрично уредена в закона, следователно приложими са разпоредбите на общия закон (ГПК), съгласно които съдът се произнася инцидентно по компетентността си да разглежда и решава спорове, свързани с договорни отношения. Искове за вреди от неправомерно увреждане се предявяват на основание чл. 10 ГПК (чл. 119, ал. 9 нГПК), като ищецът може да избере дали да предяви иска в съда по местоживее на ответника, или в този на мястото на настъпване на неправомерното увреждане.

II.4 Правила за съединяване на искове

а. Повече от един ответник

Както отмененият, така и действащият румънски Граждански процесуален кодекс и отмененият Закон № 105/1992 относно частноправните отношения с международен елемент установяват принципа на пасивна процесуална легитимация на повече от един ответник. Това означава, че при предявяване на иск срещу няколко ответници, един от които с местоживеене в Румъния, компетентен да разгледа и реши спора е румънският съд.

Съгласно румънското законодателство ответникът е с местоживеене в Румъния във всеки момент, в който юридическо лице има клон, дъщерно дружество, агенция или представителство на територията на Румъния. Ако по делото има присъединени ответници, компетентността на съда се определя единствено във връзка с първоначалните, посочени в исковата молба ответници.

Съгласно практиката по време на процеса ответникът няма право да иска присъединяването на фиктивен ответник с цел разглеждане и решаване на спор от румънски съд, при положение че при липсата на такъв ответник спорът не би бил обичайно подсъден на този съд.

б. Производства на трети страни и насрещни искове

Съгласно чл. 17 ГПК (чл. 123 нГПК) съдът е компетентен да се произнесе и по всички инцидентни установителни или вторични искове. Съгласно горния принцип срещу ответник с местоживеене в държава извън ЕС в националните съдилища на Румъния може да бъде предявен иск в качеството на такъв ответник на трета страна по искове за гаранционна отговорност или всякакво друго производство, по което ответникът се явява като трета страна, в условия на пророгация на компетентност, освен при наличието на клауза за възлагане на компетентност на съд в друга държава.

в. Съединени искове

В чл. 163 ГПК (чл. 139 нГПК) се установява принципът на съединяване на висящи пред различни съдилища или различни съдии искове, когато между тях съществува тясна връзка. Член 156 на Закон № 105/1992 относно частноправните отношения с международен елемент представлява изключение от правилото за съединяване на искове.

В сферата на международното частно право румънските съдилища не могат да бъдат лишени от компетентност като последица от съединяване на искове или действия, които се предприемат във връзка с правилото *lis pendens*. Съгласно чл. 153 от Закон № 105/1992 румънските съдилища са компетентни по всеки иск, предявен от румънски гражданин, когато този иск е бил отхвърлен от чуждестранен съд на основание липса на компетентност.

ЧАСТ Б

Преглед на практиката на румънските съдилища по прилагането на Регламент (ЕО) № 44/2001

I. Приложно поле на Регламент (ЕО) № 44/2001

I.1. Приложно поле на правилото *ratione temporis*

Регламент (ЕО) № 44/2001, който заменя Брюкселската конвенция между всички държави членки с изключение на Кралство Дания, влиза в сила на 1 март 2002 г. съгласно чл. 76 от регламента. В България и Румъния, които се присъединяват към ЕС на 1 януари 2007 г., той влиза в сила от тази дата. В съображение 19 на преамбюла на Регламент (ЕО) № 44/2001 се сочи необходимостта от гарантиране на приемственост между Брюкселската конвенция и регламента. За тази цел в чл. 66 от регламента се установяват преходни разпоредби.

Съгласно чл. 66, пар. 1 от Регламент (ЕО) № 44/2001 същият се прилага само по отношение на съдебни производства, образувани след влизането му в сила. Този принцип е приложим както по въпросите на компетентността, така и на признаването и изпълнението на съдебни решения. Съгласно чл. 66, пар. 2 обаче, като изключение от този принцип, ако производството в държавата членка по произход е образувано преди влизането в сила на регламента, съдебните решения, постановени след датата на влизане в сила, се признават и изпълняват в съответствие с разпоредбите на глава III на Регламент (ЕО) № 44/2001.

В цитираните параграфи на чл. 66 от Регламент (ЕО) № 44/2001 обаче не се посочва дали понятието „влизане в сила“, което следва да получи еднообразно тълкуване в този член, се отнася до влизането на регламента в сила в държавата, в която е постановено съдебното ре-

шение, т.е. в държавата по произход, или в държавата, в която едната от страните иска признаване и изпълнение на това съдебно решение, т.е. сезираната държава. Съдът на Европейския съюз отговаря на този въпрос в решението си по дело C-514/10 (*Wolf Naturprodukte GmbH*), като сочи, че „член 66, параграф 2 от регламента трябва да се тълкува в смисъл, че за да се обоснове приложимостта на регламента за целите на признаването и изпълнението на съдебно решение, е необходимо към момента на постановяване на това решение посоченият регламент да е бил в сила както в държавата членка по произход, така и в сезираната държава членка“.

По някои дела румънските съдилища се отклоняват от това тълкуване, например като прилагат цитираните разпоредби по дело за предоставянето на молител на удостоверение по приложение V на регламента относно съдебно решение, произнесено на 22 март 2002 г. В свое решение от 7 октомври 2013 г. Букурещкият градски съд отказва да издаде удостоверение на основание постановяване на съдебното решение преди датата на влизане на регламента в сила, но Букурещкият апелативен съд го отменя и допуска издаването на удостоверение. Към 22 март 2002 г. Румъния все още не е държава – членка на ЕС, а съгласно решението на СЕС по дело C-514/10, *Wolf Naturprodukte GmbH*, за да се обоснове приложимостта на регламента за целите на признаването и изпълнението на съдебно решение, е необходимо към момента на постановяване на това решение посоченият регламент да е бил в сила както в държавата членка по произход, така и в сезираната държава членка. В решението си съдът постановява, че „след присъединяването на Румъния към ЕС на 1 януари 2007 г., датата, от която Регламент (ЕО) № 44/2001 е пряко приложим, за съдебни решения, произнесени преди влизането на регламента в сила за Румъния, по отношение на искателя, подал молба за издаване на удостоверение по приложение V на регламента относно съдебното решение, постановено на 22 март 2002 г., е приложима процедурата по реда на глава III на регламента за издаване исканото удостоверение“ (Решение № 456/2014 г. по описа на Букурещки апелативен съд).

1.2. Приложно поле на правилото *ratione materiae*

По отношение на установеното в Регламента правило *ratione materiae*, обхватът на регламента е определен в чл. 1, съгласно който

регламентът се прилага „по граждански и търговски дела“ – автономно понятие, което Съдът на ЕС тълкува многократно и пространно в богатата си практика.

Някои въпроси са изрично изключени от обхвата на регламента. Съгласно параграф първи например регламентът не обхваща данъчни, митнически и административни дела. В параграф втори са изброени няколко допълнителни изключения:

– Гражданското състояние, правоспособността и дееспособността на физически лица, имуществени права, произтичащи от брачни правоотношения, завещания и наследяване. Сред изброените по отношение на гражданското състояние и дееспособността все още липсва нормативна уредба на равнище ЕС, но с влизането в сила на Регламент (ЕС) № 650/2012 **относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство** причините за изключването на завещанията и наследяването от обхвата на регламента стават очевидни. По отношение на имуществените права, произтичащи от брачни отношения, в момента се работи по изготвянето на нарочен регламент.

– Производства, свързани с обявяването на дружества или други юридически лица в несъстоятелност, конкордати и аналогични производства.

Тези производства са уредени в Регламент (ЕО) № 1346/2000 относно производствата по несъстоятелност и отменилия го Регламент (ЕС) № 848/2015.

– Социално осигуряване.

– Арбитраж: изключването на арбитража доведе до известни трудности, като в крайна сметка Европейската комисия отказа да преразгледа въпроса в хода на ревизията на регламента. Въпреки че въпросът беше предмет на множество дискусии, след влизането в сила на новия Регламент (ЕС) № 1215/2012 ситуацията остава непроменена, с изключение на добавените пояснения в съображение 12 с цел внасяне на яснота след огласените възражения на юристи и други заинтересовани страни.

– Задължения за издръжка: тъй като този въпрос е уреден отделно в Регламент (ЕО) № 4/2009, а наследяването е изрично изключено от обхвата на Регламент Брюксел I, необходимостта от допълнителна дискусия отпада.

Румънските съдилища разглеждат приложното поле на Регламент (ЕО) № 44/2001 в редица свои решения. По отношение на завещанията и наследяването в Решение № 3585 от 18 май 2012 г. на I-во г.о. на румънския Върховен касационен съд (РВКС) принципно се посочва, че „компетентен да се произнесе по молба за отмяна на удостоверения за наследници е съдът по последно местоживее на починалото лице. Ако това последно местоживее е в чужбина, поради наличието на международен елемент, който съдът трябва да съобрази при определянето на своята компетентност, чл. 14 от Гражданския процесуален кодекс не може да бъде приложен“.

Следва да се отбележи, че що се отнася до частноправните отношения с международен елемент, Регламент (ЕО) № 44/2001 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела не се прилага, дори ако последното местоживее на лице е в държава членка, защото съгласно чл. 1, пар. 2 „Настоящият регламент не се прилага по отношение на: (а) гражданското състояние, правоспособността и дееспособността на физически лица, имуществени права, произтичащи от брачни правоотношения, завещания и наследяване“. Това означава, че приложими в случая са правилата, установени в чл. 155 на Закон № 105/1992 относно международните частноправни отношения.

Анализът на практиката на румънските съдилища предлага редица решения, в които се обсъжда разликата между приложното поле на Регламент (ЕО) № 44/2001 и Регламент (ЕО) № 1346/2000. Съдът на ЕС, който също обсъжда въпроса в редица свои решения, достига до изводи, които подкрепят тези на румънските съдилища. Съдът на ЕС прави своята преценка, вземайки предвид обстоятелството, че различните искове, по които трябва да се произнесе, са предявени във връзка с производства по несъстоятелност.

В това отношение СЕС сочи, че Регламент (ЕО) № 1346/2000 трябва да се тълкува така, че да се избегне всяко припокриване със съдържащите се в него разпоредби и всяка правна непълнота. Съответно исковете, които съгласно чл. 1, пар. 2, буква „б“ на Регламент (ЕО) № 44/2001 са изключени от обхвата този регламент, се разглеждат като „производства, свързани с обявяването в несъстоятелност на дружества или други юридически лица, конкордати и аналогични производства“, т.е. попадат в обхвата на Регламент (ЕО) № 1346/2000. По същата логика исковете, които не попадат в обхвата

на чл. 3, пар. 11 на Регламент (ЕО) № 1346/2000, попадат в обхвата на Регламент (ЕО) № 44/2001 (решение по дело *F-Tex* (C-213/10)).

Съдът също така отбелязва, че съображение 7 от Регламент (ЕО) № 44/2001 е показателно за намерението на законодателя да дефинира понятието „граждански и търговски дела“, упоменато в чл. 1, пар. 1 на този регламент, в широки граници, като по този начин разшири и обхвата на цялата разпоредба. Противно на това, съгласно съображение 6 на Регламент (ЕО) № 1346/2000 приложното поле на този регламент не трябва да се тълкува разширително (решение по дело *German Graphics Graphische Maschinen* (C-292/08)).

Прилагайки тези принципи, Съдът на ЕС заключава, че изключени от обхвата на Регламент (ЕО) № 44/2001 са „само онези искове, които пряко произтичат от производството по несъстоятелност и са тясно свързани с него“. Следователно те попадат в обхвата на Регламент (ЕО) № 1346/2000 (решение по делото *F-Tex*).

Във връзка с горното отграничение, в решението си по дело *Gourdain* (C-133/78) Съдът на ЕС сочи, че „искът за възстановяване на активи на предприятието, който съгласно френското законодателство синдикът може да предяви срещу управителите на дружеството, за да бъде ангажирана тяхната отговорност, трябва да се счита за иск, който пряко произтича от производството по несъстоятелност и е тясно свързан с него“. Съдът достига до този извод, съобразявайки обстоятелството, че правното основание на иска произтича от разпоредби, които дерогират общите гражданскоправни правила.

Съдът се произнася по аналогичен начин и във връзка с иск за отмяна на сделка, с който, съгласно германското право, синдикът може да оспорва действия, извършени преди образуването на производството по несъстоятелност и увреждащи интересите на кредиторите. В този контекст се отбелязва, че искът е предявен съгласно правилата, установени в националната уредба на несъстоятелността (решение по дело *Seagon* (C-339/07)).

Противно на това в решението си по дело *German Graphics Graphische Maschinen*, параграфи 30 и 31 съдът се произнася, че в хипотеза като тази по главното производство (иск с цел запазване на собствеността) връзката не е нито достатъчно пряка, нито достатъчно тясна, за да се изключи прилагането на Регламент (ЕО) № 44/2001, и допълва, че повдигнатият в иска правен въпрос не зависи от образуването на производство по несъстоятелност (решението е публикувано). Аналогично на това съдът се произнася, че искът на ищеца в

главното производство, произхождащ от правото на отмяна, предоставено на синдика от приложимия в производството по несъстоятелността германски закон, не е тясно свързан с производството по несъстоятелност. В тази връзка СЕС отбелязва, че упражняването на придобитото от цесионера право се подчинява на други правила, различни от приложимите в рамките на производството по несъстоятелност (решение по дело *F-Tex*, параграфи 41 и 42).

Съдът на ЕС припомня тези принципи и в параграфи 20–25 на решението си по дело *Nickel & Goeldner Spedition GmbH* (C-157/13). В параграф 26 на решението по същото дело той отбелязва, че преценката е свързана най-вече с въпроса дали съответният иск произтича от процесуалното право в областта на несъстоятелността, или от други правила.

Съгласно параграф 27 на решението „решаващият критерий, възприет от Съда с оглед определянето на областта, към която спада даден иск, е не процесуалният контекст, в който се вписва този иск, а правното му основание. Съгласно този подход е необходимо да се провери дали източникът на правото или на задължението, което е в основата на иска, са общите правила на гражданското и търговското право, или дерогиращи правила, характерни за производствата по несъстоятелност“. Този критерий обосновава заключението на Съда, че „искът за плащане на основано на доставката на превозни услуги вземане, който е предявен от синдика на дружество в несъстоятелност, назначен в рамките на открито в една държава членка производство по несъстоятелност, и който е насочен срещу установения в друга държава членка получател на тези услуги, попада в обхвата на понятието „граждански и търговски дела“ по смисъла на същата разпоредба“.

Съдът на ЕС прилага същия критерий и по дело *Nortel Networks SA* (C-649/13), като заключава, че „всъщност разрешението на споровете в главното производство зависи по-конкретно от разпределението между главното и вторичното производство на прихода от продажбата на активите на NNSA. Както изглежда следва от протокола за координация и както страните в главното производство потвърдиха в съдебното заседание, това разпределение трябва по същество да се направи в съответствие с разпоредбите на Регламент № 1346/2000, без протоколът за координация или другите разглеждани в главното производство споразумения да се опитват да изменят неговото съдържание. Следователно източник на правата или задълженията, на

които се основават исковете в главното производство, са член 3, параграф 2 и член 27 от Регламент № 1346/2000, поради което този регламент е приложим“ (параграф 30).

Примерите по-долу показват, че румънските съдилища съобразяват решенията си с тази практика. По едно дело съдия по несъстоятелност от Специализирания съд на Клуж отхвърля като недопустима молбата на ищец за издаване на удостоверение по чл. 54 от регламента за изпълнение на Решение по гражданско дело № 2452 от 30 май 2012 г. по описа на същия съд за отмяна за прехвърляне на имущество от масата на несъстоятелността по чл. 79 и чл. 80 от Закон № 85/2006 за производството по несъстоятелност. Съдът стига до заключение, че предвиденото в чл. 54 от регламента удостоверение може да бъде издадено единствено по отношение на решения по граждански и търговски дела в обхвата на Регламент (ЕО) № 44/2001, който изрично изключва решения по дела за несъстоятелност (Решение (*Înceiere*) по дело № 1700/C/2014 по описа на Специализирания съд на Клуж).

Непоследователна практика се забелязва по въпроса дали съдебните решения относно личната отговорност на синдика на обявено в несъстоятелност дружество, постановени по чл. 138 на Закон № 85/2006 за производството по несъстоятелност, попадат в обхвата на Регламент (ЕО) № 44/2001, или напротив, съгласно предвиденото в чл. 1, пар. 2 на този регламент изключение подадат в приложното поле на Регламент (ЕО) № 1346/2000. Така например Специализираният съд на Клуж, в редица свои решения (напр. Решение (*Înceiere*) № 2353) отказва да издаде предвиденото в чл. 54 на Регламент (ЕО) № 44/2001 удостоверение за съдебното решение относно личната отговорност на синдика на обявеното в несъстоятелност дружество, постановено по чл. 138 на Закон № 85/2006 за производството по несъстоятелност, обосновавайки се с изключването съгласно чл. 1, пар. 2, буква „б“ на Регламент (ЕО) № 44/2001 на съдебните решения по производства за несъстоятелност от обхвата на този регламент, като посочва, че те попадат в обхвата на Регламент (ЕО) № 1346/2000. Противно на това, по друго дело съдът на Бихор издава предвиденото в чл. 54 от Регламента удостоверение за Решение № 1705/F/2012 от 3 юли 2012 г. относно личната отговорност на синдика на обявеното в несъстоятелност дружество, постановено по чл. 138 на Закон № 85/2006 за производството по несъстоятелност, което свидетелства за противоположно тълкуване, съгласно което съдебното решение по-

пада в обхвата на Регламент (ЕО) № 44/2001 (Решение (*Încheiere*) № 3777/F/2013 на съда в Бихор).

Според последователната практика на румънските съдилища съгласно чл. 1, пар. 2, буква „б“ от Регламент (ЕО) № 44/2001 решенията по предмета на искове за обявяване в несъстоятелност и тези по допустимостта на искове са изключени от обхвата на този регламент, като попадат в обхвата на Регламент (ЕО) № 1346/2000 (Решение (*Încheiere*) № 2353/2015 г. на Специализирания съд на Клуж).

II. Международна компетентност

II.1. Прилагане на Регламент (ЕО) № 44/2001 от съдилищата съгласно принципа на служебното начало

На основание чл. 1070 от румънския ГПК сезираният съд проверява *служебно* своята международна компетентност съгласно правилата, установени в националната правна уредба, и при установяване на липса на компетентност, вкл. такава на друг румънски съд, отхвърля иска, без да се засягат разпоредбите на чл. 1069 ГПК. Решението на първоинстанционния съд подлежи на обжалване пред висшестоящия съд. Съдът може да се позове на липсата на международна компетентност на всеки етап от производството, дори пряко в рамките на обжалването, като разпоредбите на чл. 1066 ГПК остават приложими.

Дори когато страните по спор не са съобразили прилагането на Регламент (ЕО) № 44/2001, румънските съдилища съгласно разпоредбите на румънския Граждански процесуален кодекс правят *служебна* проверка на своята международна компетентност и ако установят такава, прилагат разпоредбите на Регламент (ЕО) № 44/2001 (напр. решение по гражданско дело от 8 декември 2011 г. на Съда в Арад).

II.2. Споразумения относно компетентността

Румънските съдилища прилагат правилата за международна компетентност, установени в Регламент (ЕО) № 44/2001, основно по дела, свързани с различни видове договори. Значителна част от делата са решени въз основа на клаузите за избор на съд в сключените между страните договори. По отношение на формата на споразумението относно компетентността, съгласно чл. 23 на Регламента „споразумението за предоставяне на компетентност се сключва:

а) писмено или устно, потвърдено с писмено доказателства; или
б) във форма, която е съобразена с практиките, които страните са установили помежду си; или

в) в международната търговия, във форма, която е съобразена с обичая, който страните познават или е трябвало да познават и който в тази търговска дейност е широко известен на страните и редовно се съблюдава от страните по договори от вида, приложим в конкретната търговска дейност“.

По смисъла на чл. 23, пар. 2 от регламента „писмена форма“ е и „всяко общуване по електронен път, което осигурява траен запис на споразумението“.

Прилагайки цитираната разпоредба по дело с висока фактическа и правна сложност, в Решение № 377 от 1 февруари 2012 г. на II-ро г. о. румънският Върховен касационен съд сочи следното: „За да бъде сметено за сключено, споразумението за предоставяне на компетентност по чл. 23, пар. 2, буква „б“ на Регламент (ЕО) № 44/2001 трябва да отговаря на две условия, а именно между страните да съществуват продължаващи търговски взаимоотношения и те да са подчинили отношенията помежду си на споразумение за избор на компетентност. (...) Тези изисквания се считат за изпълнени, ако в общите условия на страните по договора се съдържа споразумение за предоставяне на компетентност, срещу което никоя от страните не е възразила в рамките на установените между тях дългосрочни търговски взаимоотношения“.

Противно на горното, по друго интересно дело РВКС се произнася, че „съгласно чл. 23 на Регламент (ЕО) № 44/2001, ако страните, една или няколко от които са с местоживеене в държава членка, са се споразумели за възлагане на компетентност на съд или съдилища на държава членка за решаване на спорове, които са възникнали или могат да възникнат във връзка с определено правоотношение, този съд или тези съдилища притежават компетентност да разгледат спора. Тази компетентност е изключителна, освен ако страните не са се договорили за друго“.

Така, ако подписаният между страните договор за услуги съдържа клауза, съгласно която компетентни са съдилищата по седалище на главния изпълнител, т.е. съдилищата на Австрия, съдът не може да приеме отказа на едната страна от споразумението за предоставяне на компетентност и подаването на иск пред румънски съд на това основание. Това е така, защото съгласно чл. 23 на Регламент (ЕО)

№ 44/2001 актът на предявяване на иск пред този съд няма значението на споразумение, учредяващо компетентност в полза на румънските съдилища (Решение по гражданско дело № 1856 от 25 април 2013 г., част II).

По значителен брой дела румънските съдилища признават действителността на споразуменията за предоставяне на компетентност в сключени договори и отхвърлят аргументите на страните, отказващи да изпълнят договорените клаузи за компетентност. С решението си по гражданско дело № 95 от 4 февруари 2015 г. съдът на Арад уважава възражението на страна срещу прогласената международна компетентност на румънските съдилища и отхвърля като недопустим предявения от насрещната страна иск за отмяна на договора. В мотивите към решението съдът отхвърля всички доводи на ответника относно неприложимостта на споразуменията за възлагане на компетентност:

„Първоинстанционният съд е установил, че съгласно чл. 10.2 на договора „всички въпроси, имащи отношение към спорове, които могат да възникнат във връзка с договора, се разрешават съгласно италианското законодателство, като изключителна компетентност по тях имат съдилищата на провинция Порденоне“, а също така, че съгласно член 10.3 на договора той е съставен на италиански и румънски език, като водещ език в случай на възникване на спор е италианският“.

Според първоинстанционния съд тълкуването на ответника на разпоредбите на чл. 10.2 и чл. 10.3, както и доводите, които навежда в тази посока – а именно че италианският закон е приложим единствено към въпроси, които не са изрично уредени в договора – са неправилни, тъй като цитираният член изрежда хипотезите, в които италианският закон е приложим, и предоставя изключителна компетентност на италианските съдилища за разглеждане на искове по спорове и в двете хипотези – както такива във връзка с неуредени изрично в договора въпроси, така и спорове, свързани с изпълнението на договора. Съдът подчертава и това, че в чл. 10.3 на договора изрично се упоменава, че договорът е съставен и подлежи на изпълнение съгласно италианското, а не според румънското право.

По отношение на прилагането на Регламент (ЕО) № 44/2001 (който съгласно решенията по дела C-39/72, *Slaughtered Cows* и T-138/09, *Munoz* не подлежи на транспониране и има предимство пред националните правни норми, както е посочено в решението по дело C-6/64, *Costa v. E.N.E.L.*, а също и съгласно чл. 148 от Конституцията

на Република Румъния и чл. 4 ГПК) съдът постановява, че чл. 23–26 са приложими към спора.

Анализирайки сключения между страните договор, съдът констатира действителността на постигнатото споразумение по чл. 10.2 и 10.3, съгласно което всички спорове, възникнали във връзка с договора за продажба, се разрешават съгласно италианския закон, на който е подчинен договорът, а изключителна компетентност по тези спорове има съдът на провинция Порденоне.

Според преценката на съда естеството на споразумението за предоставяне на компетентност между страните има значението на това по чл. 23 от Регламент (ЕО) № 44/2001, като съгласно същия член компетентността е изключителна.

От друга страна, съдът сочи, че това правомощие не е в противоречие с чл. 13, чл. 17 или чл. 21 и не дерогира изключителната компетентност по чл. 22 (чл. 13, 17 и 21 на Регламента установяват правила за компетентност по спорове, свързани със застрахователни, потребителски и трудови договори, а чл. 22 учредява изключителна компетентност по спорове, свързани с вещни права върху недвижими имоти).

По отношение на чл. 24 от Регламента съдът намира, че е необходимо да се прави разграничение между следните хипотези за страните, сключили договор, съдържащ клауза за избор на съд:

– в първата хипотеза, въпреки че сключеният между страните договор включва клауза за избор на съд, първата страна, предприела действие във връзка с възникнал спор, съзнателно нарушава тази клауза, предявявайки иск пред съд, различен от посочения в договора, а ответникът не се явява по делото или – дори при явяване по делото – не възразява срещу нарушението на клаузата за избор за съд. В този случай, с изключение на изключителната компетентност по силата на чл. 22, съдът, пред който е предявен първият иск, запазва своята компетентност (хипотезата по чл. 24 – компетентен е този съд на държава членка, пред който се яви ответникът); и

– във втората хипотеза, въпреки че сключеният между страните договор включва клауза за избор на съд, първата страна, предприела действие във връзка с възникнал спор, съзнателно нарушава тази клауза, като предявява иск пред съд, различен от посочения в договора, а ответникът не се явява или се явява по делото, като и в двата случая представя защита, основана на клаузата за компетентност, и оспорва избора на компетентен съд от ищеца към момента на сезира-

не на съда. В този случай съгласно чл. 24, второ изречение съдът няма компетентност да разгледа спора. (Това правило не се прилага, когато ответникът се е явил, за да оспори компетентността на съда, или когато по силата на чл. 22 изключителна компетентност има друг съд).

Разпоредбите на чл. 10.2 и 10.3 от договора са резултат на съгласуваната воля на страните, която не може да бъде пренебрегната или променена едностранно без съгласието и на двете страни, въз основа на които фактически и правни основания и съгласно чл. 132, ал. 4 на Гражданския процесуален кодекс съдът уважава възражението на ответника относно липсата на международна компетентност на румънските съдилища и отхвърля като недопустим предявения иск. (Решение по гражданско дело № 95 от 4 февруари 2015 г. на съда в Арад).

II.3. Защита на по-слабата страна и споразумения за предоставяне на компетентност

В светлината на съображение 13 на регламента, съгласно което „по-слабата страна трябва да бъде защитена от правила за компетентност, които са в по-висока степен благоприятни за нейните интереси, отколкото предвиждат общите правила“, румънските съдилища обръщат специално внимание на защитата на по-слабата страна във връзка със застрахователни, потребителски и трудови договори.

Като пример може да бъде посочено изключително интересно дело, по което съдът на Констанца отказва да признае действителността на клауза за избор на съд, съдържаща се в договор за наемане на екипаж и предоставяща компетентност на съдилищата в Кипър, като спорът следва да се разгледа в светлината на практиката на Съда на ЕС по дело *Mahamdia* (C-154/11), съгласно която „[подобно] споразумение трябва да е било сключено след възникването на спора или, когато то е сключено преди това, трябва да позволява на работника или служителя да сезира съдилища, различни от тези, на които правилата възлагат компетентност“. Следвайки тази практика, съдът в Констанца възприема правилно тълкуване, предвид целта на чл. 21 от Регламент (ЕО) № 44/2001, съгласно което договорът, сключен преди възникването на спора, трябва да предоставя компетентност на съда по предявения от служителя иск, който се явява допълнителен към исковете по реда на чл. 18 и чл. 19 на Регламент (ЕО) № 44/2001, и като последица има не изключването на компетентността на

последните съдилища, а предоставянето на служителя на възможност за избор между няколко компетентни съдилища. Съдът на Европейския съюз намира, че разпоредбите не могат „да се тълкуват в смисъл, че сключено преди възникването на даден спор споразумение за предоставяне на компетентност попада в приложното поле на тази разпоредба, ако то предоставя възможност на работника или служителя да сезира освен обикновено компетентните съгласно специалните правила на членове 18 и 19 от този регламент, и други съдилища, включително евентуално намиращи се извън Съюза юрисдикции“.

В мотивите си Съдът на Констанца изтъква, че както е посочено в параграфи 44 и 46 на решението на СЕС по дело *Mahamdia* (C-154/11), „делта да се защити работникът или служителят в качеството му на по-слаба договаряща страна не би била засегната, ако предвиденият с оглед осигуряването на тази защита съд съгласно членове 18 и 19 от регламента можеше да бъде отклонен чрез договорена преди възникването на спора клауза за предоставяне на компетентност“. Съдът също така отбелязва, че „установяването на мястото, на което служителят или работникът обичайно полага труд, е по-трудно.

Тази трудност произтича от естеството на мястото, на което ищецът осъществява дейност, а именно платформа в открито море с променящо се местоположение, т.е. такава, което се променя в хода на експлоатацията ѝ в териториалните води на различни държави, притежаващи различни подземни природни ресурси.

От наведените от страните доводи следва, че по време на изпълнение на сключения между страните трудов договор, платформата „С“ няколкократно се е намирала в румънски териториални води. Също така ищецът работи по същия договор на други платформи в открито море (...) и на баржа (...), която акостира в пристанище Констанца за ремонт.

Трябва да се отбележи и това, че мястото на сключване на договора и мястото на отплаване за работа на платформата в открито море също е пристанище Констанца.

В своята съвкупност тези елементи, в светлината на съображение 13 на преамбюла на по-горе цитирания регламент, формират извода на съда, че мястото, на което служителят или работникът обичайно полага труд, е Румъния.“ (Съд на Констанца, решение по гражданско дело № 3788 от 7 октомври 2013 г.).

II.4. Други хипотези, имащи отношение към международната компетентност на румънските съдилища

Редица решения, постановени от румънските съдилища, очертават различни хипотези, в които сезираните съдилища отказват да прогласят своята международна компетентност и отхвърлят наведените от съответните ищци доводи за наличието на такава компетентност.

По едно от тези дела „първоинстанционният съд на Арад намира повдигнатото от ответника възражение за липса на компетентност за основателно и отхвърля иска срещу него като неподсъден на румънските съдилища.

Съдът отбелязва, че ищецът претендира за възстановяване на сума в размер на 12 000 евро въз основа на сключен между страните договор за поръчка. Въпросният договор е сключен в Германия между страни с постоянно местожителство в тази страна, а ищецът е германски гражданин (...).

Договорното задължение, което се изпълнява основно чрез рекламна дейност, а именно заплащане на ищеца на получената от ответника парична сума, произтича от договор за поръчка, който страните следва да изпълнят в Германия – държавата, в която и двете страни имат постоянно местожителство. На това основание съдът отхвърля твърдението на ищеца, че мястото на изпълнение на задължението е Румъния. Това е така, защото никоя от страните няма местожителство в Румъния, а размяната на паричната сума предполага присъствие на страните или предаването ѝ на мястото, където се намира кредитора.

Аргументът на ищеца, че част от договора е изпълнен в Румъния, не се отнася до действителното изпълнение на договорните отношения *inter partes*, а до сключването на договори с предмет поръчка към трети страни. Действително, предвид обстоятелството, че договорите са сключени от името на ищеца, всеки възникнал във връзка с тях спор би бил подсъден на румънските съдилища. Противно на това обаче предмет на спора по настоящото дело не са договорите, сключени с трети страни, а единствено изпълнението на задълженията по договора за поръчка. Следователно не може да се твърди, че това задължение, което се явява предмет на иска, подлежи на изпълнение в Румъния. Фактът, че ищецът е задължен по силата на действия на своя упълномощен представител към трети страни в Румъния, сам по себе си не може да обоснове извод, че мястото на изпълнение на договора за поръчка (плащането на вознаграждение) е Румъния. Това

тълкуване е следствие на неразбирането на разликата между правните отношения между страните по договора за поръчка и правните отношения с трети страни, които се пораждат от различни правни действия и отношения, произтичащи от договори, сключени от представителя от името на принципала. Освен това съдът, установявайки липса на договореност между страните, съгласно която договорът за поръчка е подчинен на румънския закон, и констатирайки, че договорът е сключен в Германия, намира, че произтичащите от него права и задължения са подчинени на правото на тази държава“. (Решение по гражданско дело от 8 декември 2011 г. на първоинстанционния съд на Арад.)

Противно на това установената в Регламента алтернативна компетентност по отношение на различни искове, напр. застрахователни договори, е основание за прогласяване на международната компетентност на румънските съдилища. Така например по дело с предмет отрицателен спор за компетентност румънският Върховен касационен съд постановява, че „съгласно правилата, установени в чл. 9, буква „б“ от Регламент (ЕО) № 44/2001, срещу застраховател със седалище в една държава – членка на ЕС, може да бъде предявен иск в друга държава членка, различна от тази, в която се намира седалището на застрахователя, ако държател на полица, застраховано лице или бенефициент предяви иск пред съда по местоживеене на ищеца.

Така при предявяване на граждански иск за обезщетение за претърпени вреди от неправомерно увреждане от трета страна, например пътно-транспортно произшествие, международна компетентност да се произнесе по иска има съдът по местоживеене на ищеца, ако ищецът е бенефициент по застрахователната полица, по която е дължимо обезщетение в резултат на настъпването на застрахователното събитие (Решение по дело № 4156 от 24 октомври 2012 г. на II-ро г.о.).

II.5. Някои проблеми, свързани с превода на Регламент (ЕО) № 44/2001

Качеството на превода на румънски на законодателните актове на Европейския съюз, включително на Регламент (ЕО) № 44/2001, буди притеснения, тъй като употребата на правилни технически и правни понятия е предварително условие за правилното прилагане на закона.

По отношение на транспонирането в Румъния на разпоредбата на чл. 27, пар. 2, чл. 28, пар. 2 и чл. 29 от Регламент (ЕО) № 44/2001, недостатъчно прецизният превод е лесно забележим и би могъл да

доведе до някои практически трудности в работата на съдилищата в бъдеще.

„Когато бъде установена компетентността на първия сезиран съд, всеки друг съд, различен от първия сезиран съд, **се отказва** от компетентност в полза на този съд“.

Член 28, пар. 2, който преповтаря тази формулировка, гласи: „Когато тези искове са висящи на първа инстанция, всеки съд, различен от първия сезиран съд, **може** също така, по молба на една от страните **да се откаже** от компетентност, ако първият сезиран съд е компетентен по отношение на въпросните искове и правото му допуска тяхното обединяване“.

По аналогичен начин съгласно чл. 29, „когато исковете спадат към изключителната компетентност на няколко съдилища, всеки съд, различен от първия сезиран съд, се отказва от компетентност в полза на този съд“.

На румънски цитираните разпоредби на Регламента са преведени от английски с „*declină competența*“ (буквално „[се] **отказва** [от] **компетентност**“ – бел. прев.), което на румънски означава, че съдът не само се отказва от компетентност, но и че делото ще бъде препратено на компетентния да разгледа спора чуждестранен съд.

Лесно забележимо е и това, че в превода на регламента на френски език е използвано понятието „*se dessaisir*“ (буквално „**се освобождава**“ [от компетентност] – бел. прев.), чийто еквивалент на румънски за целите на цитираните разпоредби би бил „*se desesizează*“ (буквално „**отхвърля**“ [своята компетентност] – бел. прев.). Това е така, защото разпоредбите не следва да се тълкуват в смисъл, че по силата на решението за отказ от компетентност делото се изпраща на чуждестранен съд, който автоматично съгласно този акт става компетентен да разгледа спора, а единствено като задължение на сезирания съд да се откаже от своята компетентност съгласно цитираните норми.

Въпреки неточния превод, повечето съдилища са запознати с правилното тълкуване на смисъла на „**се отказва от компетентност**“ в контекста на чл. 27, пар. 2, чл. 28, пар. 2 и чл. 29 от Регламент (ЕО) № 44/2001 (вж. например Решението от 8 декември 2011 г. на първоинстанционния съд на Арад).

III. Изпълнение на съдебни решения на чуждестранни съдилища

III.1. Декларация за изпълняемост

Анализът на практиката на румънските съдилища показва, че те най-често гледат дела, свързани с изпълнението на съдебни решения на чуждестранни съдилища. Съгласно чл. 38, пар. 1 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Европейския съвет „съдебно решение, постановено в държава членка и подлежащо на изпълнение в тази държава членка, се изпълнява в друга държава членка, когато по искане на всяка заинтересувана страна то бъде обявено за изпълняемо там“. Декларацията за изпълняемост на такова решение е подчинена на чл. 41 от Регламент (ЕО) № 44/2001, съгласно който „съдебното решение се обявява за изпълняемо веднага след завършване на формалностите по член 53, без да се прави преразглеждане по членове 34 и 35“.

Съгласно Закон № 191/2007 за приемане на Извънредно постановление на правителството № 119/2006 относно мерките за прилагане на регламенти на ЕС от датата на присъединяване към Европейския съюз, за целите на прилагане на Регламент (ЕО) № 44/2001, молбите за издаване на декларация за изпълнение в Румъния на съдебни решения по граждански и търговски дела, постановени в друга държава – членка на ЕС, се подават до съда.

Съгласно чл. 42, пар. 2 от регламента „декларацията за изпълняемост се връчва на страната, срещу която се иска изпълнение, заедно със съдебното решение, ако то все още не е било връчено на тази страна“.

Анализът на практиката на румънските съдилища във връзка с прилагането на Регламент (ЕО) № 44/2001 позволява да се направи изводът, че изпълнението на съдебни решения на чуждестранни съдилища съгласно чл. 38 от регламента не представлява проблем за румънските съдилища, които също така не срещат реални затруднения в тълкуването на нормите на регламента (напр. Решение (*Încheiere*) № 356 от 21 май 2013 г. на Съда в Арад).

III.2. Обжалване на решението относно декларацията за изпълняемост

Съгласно част I, раздел 2, чл. 1, ал. 2 от Извънредно постановление на правителството № 119/2006 решението, към което е приложена декларация за изпълняемост, се връчва и на двете страни, които във

връзка с чл. 43, пар. 1 и 5 от регламента имат право на обжалване, в срок от 30 дни от датата на уведомяване.

В действителност в превода на Регламента на румънски език използваната дума, която кореспондира на английския глагол „*appeal*“ (обжалвам – бел. прев.), е „*acțiune*“ (иск – бел. прев.).

В този случай следва да се подчертае сполучливият и правилен превод на румънски на чл. 43, пар. 1 от регламента, съгласно който „*решението по молбата за декларация за изпълняемост може да се обжалва от всяка от страните*“.

В този случай френското понятие „*recours*“ (от френски и английски (*recourse*) – най-общо *средство за правна защита* – бел. прев.) е правилно преведено с румънското понятие „*acțiune*“ (иск – бел. прев.). Термините често се бъркат при превод, поради сходството на румънски между понятията „*recours*“ и „*recurs*“ (въззивно обжалване – бел. прев.). Въпреки ортографичното сходство, от техническа и правна гледна точка френското понятие „*recourse*“ означава най-общо *средство за правна защита* и не е смислово еквивалентно на правния термин „*recurs*“ на румънски, който има много по-тясно значение и означава конкретен вид средство за правна защита, а именно обжалване на втора инстанция. На френски еквивалентният на „*recurs*“ правен термин е „*pourvoi en cassation*“ (касационно обжалване – бел. прев.). Решенията на първоинстанционните съдилища се обжалват пред апелативните съдилища.

Правният характер на иска (*acțiune*) е предмет на обсъждане по редица дела. Румънският Върховен касационен съд разглежда въпроса принципно в Решение № 1.54 от 12 април 2011 г. на търговското отделение на съда. Съгласно решението „*зачитането на правото на защита означава, че ответникът – ако счете, че е налично някое от основанията за отхвърляне на молбата за допускане на изпълнение – трябва да разполага с възможност да обжалва решението относно декларацията за изпълняемост в състезателно производство*“.

Решението по молба за издаване на декларация за изпълняемост може да бъде обжалвано от всяка от двете страни пред съда, посочен в списъка в Приложение III.

Съгласно споменатото Приложение III компетентен по жалби срещу първоинстанционни решения е апелативният съд.

Съгласно чл. 44 от регламента решението на апелативния съд може да бъде обжалвано единствено с жалбата, посочена в Приложение IV, т.е. с жалба за „отмяна“ или „изменение“ на решението.

Следователно единственото средство за защита на жалбоподателя (т.е. искът, предвиден в чл. 4, пар. 3 от регламента) може да бъде насочено срещу решение за отхвърляне на молба за издаване на декларация за изпълняемост от първоинстанционния съд, като такава жалба е подсъдна на апелативния съд, който се произнася с окончателно решение.

С други думи, по отношение на конкретното средство за правна защита това означава, че по жалбата – предвид прякото действие на регламента в националния правен ред и съгласно чл. 3, ал. 3 ГПК – с окончателно решение по жалбата на втора инстанция се произнася тричленен състав на апелативния съд.

Първоинстанционните решения понякога се обжалват на втора инстанция, но в повечето случаи апелативните жалби се отхвърлят и решенията за допускане на изпълнение на по-нисшестоящия съд се оставят в сила. По отношение на едно от най-честите основания за обжалване, в Решение № 90F от 6 декември 2012 г. Букурещкият апелативен съд сочи, че „единствените основания за отмяна на първоинстанционно съдебно решение за допускане на изпълнение са хипотезите по чл. 34 и чл. 35 във връзка със съдебното решение, чието изпълнение се иска“.

Съгласно чл. 34 съдебно решение не се признава:

„1. ако признаването явно противоречи на публичната политика в държавата членка, в която се иска признаване;

2. когато то е постановено в отсъствие на страната, ако на ответника не е връчен документът за образуване на производството или равностоен документ в достатъчен срок, за да има възможност да организира защитата си, освен ако ответникът не е успял да започне дело за оспорване на съдебното решение, когато е било възможно да стори това;

3. ако то противоречи на съдебно решение, постановено по спор между същите страни в държавата-членка, в която се иска признаване;

4. ако то противоречи на по-рано постановено съдебно решение, постановено в друга държава членка или в трета държава по същия предмет и между същите страни, при условие че по-ранното съдебно решение отговаря на условията, необходими за признаването му в сезираната държава членка“.

Съгласно чл. 35 „съдебното решение не се признава и ако противоречи на раздел 3, 4 или 6 от глава II, както и в случаите по член 72“.

Съгласно пар. 2 „при проверката на основанията за компетентността по предходния параграф съдът или органът, който е сезиран, е обвързан от фактическите констатации, на основата на които съдът на държавата членка по произход е определил своята компетентност“, а съгласно пар. 3 „при спазване на параграф 1 не може да бъде преразглеждана компетентността на съда на държавата членка по произход. Критерият за публична политика, посочен в член 34, точка 1, не може да се прилага по отношение на правилата относно компетентността“.

Тъй като молителят се обръща към съда с искане за допускане на изпълнение чрез конфискация на парични средства и друго недвижимо имущество, дължими на длъжника от физически и юридически лица с местоживееене или седалище в Букурещ, а искът за заповест за движимо и недвижимо имущество е подсъден на Букурещкия градски съд, съдът, вземайки предвид по-горе цитираните разпоредби, потвърждава, че Букурещкият градски съд е бил компетентен да се произнесе по молбата за допускане на изпълнение. От гледна точка на регламента релевантни – по избор на кредитора – са или мястото на изпълнение на съдебното решение, или местоживееенето на длъжника. Законодателят използва сходни критерии за определяне на компетентността на съдебните изпълнители и учредява компетентност в полза на съдебните изпълнители с район на действие, който съвпада със съответния апелативен съдебен район, в който решението подлежи на изпълнение. Тъй като, както е видно от молбата за допускане на изпълнение, целта е производство за допускане до изпълнение пред съда в Букурещ, съдът намира, че в случая разпоредбите на чл. 373, ал. 1 от Гражданския процесуален кодекс са били спазени.

По отношение на чл. 40 от регламента, съгласно който „процедурата за подаване на молба се урежда от законодателството на държавата членка, в която се иска изпълнението“, малко вероятно е тези разпоредби да обосноват различен извод, предвид извършената изрична проверка на компетентността в материалноправен, процесуалноправен и териториален план.

По отношение на наведените доводи за нарушение на чл. 34, пар. 2 от регламента съдът намира, че на удостоверение, издадено съгласно чл. 54 от регламента, и на образеца на формуляр, указан в Приложение V на регламента, има отбелязване на датата, на която на ответника са връчени документите за образуване на производството, съответно 12 януари 2007 г., но решението е произнесено в отсъствие на страната. Тъй като решението, чието изпълнение се иска, в този

случай е постановено на 26 март 2008 г., съдът счита, че апелативният жалбоподател (в конкретния случай) е разполагал с достатъчно време, за да подготви своята защита и да се яви пред съда, където да предостави всички доказателства, които могат да се считат за релевантни.

Предвид това съдът намира за неоснователно искането на жалбоподателя за предоставяне на допълнителни доказателства, като изисква съобщението, налично между кориците на делото, по което е допуснато изпълнение на съдебното решение, тъй като цялата информация, необходима за целите на апелативното производство по чл. 45 от Регламента, се съдържа в удостоверението, издадено по чл. 54 от Регламента.

По отношение на твърденията относно начина на призоваване на ответника от чуждестранния съд съдът на първо място отбелязва, че процедурата по призоваване е била подчинена на процесуалните норми на австрийското законодателство, както и че апелативният жалбоподател не е представил пред съда доказателства за нарушение на тези норми. Съдът сочи, че разпоредбите на румънското процесуално право са неприложими, така че въпросът за тяхното съответствие с приложимите норми на румънския граждански процесуален кодекс е правно нерелевантен.

ЧАСТ В

Заклучение

Определян като „матрицата на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси в Европейския Съюз“ (както е определен в Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, СОМ (2010) 748 окончателен текст, 14.12.2010 г.), Регламент Брюксел I е най-често използваният инструмент за международно сътрудничество по граждански и търговски дела с широк обхват и приложно поле, което включва не само искове по договори, но и такива за неправомерно увреждане и нарушени права, свързани с недвижима собственост.

През деветгодишния период на прилагане в Румъния този инструмент доказва своята ефективност при определянето на най-подходящата за разрешаване на трансгранични спорове юрисдикция, като

същевременно гарантира гладкото признаване и изпълнение на съдебни решения, постановени от съд на друга държава членка.

Въпреки мнението, че като цяло Регламентът функционира успешно, анализът на практиката на румънските съдилища разкрива някои слабости на прилагането му в Румъния на настоящия етап, които следва да бъдат отстранени.

Очертаването на границите на приложното поле на Регламент (ЕО) № 44/2001, неправилният превод на някои правни термини и неяснотите във връзка с правната уредба и процедурите за обжалване по реда на чл. 44 съгласно приложение IV, що се отнася до Румъния, са само някои от тези слабости, които, макар и редки, са фактор за противоречива и непоследователна практика.

Като общ коментар обаче липсата на последователност е коригирана от Румънския Върховен касационен съд, чиято намеса допринася за разясняването на определени понятия като споразумението за предоставяне на компетентност, правния режим и процедурата за обжалване по Приложение IV в случая на Румъния или решаването на дела с предмет отрицателен спор за компетентност от по-нисшестоящите съдилища.

От принципна гледна точка е необходимо да се подчертае, че независимо от доброто функциониране на процедурата по признаване и изпълнение на съдебни решения, постановени в други държави членки, в Румъния – при това без значителни забавяния, благодарение на ускореното производство – „екзекватурата“ се счита за препятствие пред свободното движение на съдебни решения, свързано с ненужни разходи и забавяния за страните, и в този смисъл възпиращо гражданите да се възползват в пълна степен от вътрешния пазар.

Тъй като Регламент (ЕО) № 44/2001 се прилага единствено когато ответникът е с местоживееене на територията на ЕС, компетентността на съдилищата в други случаи продължава да бъде подчинена на националната правна уредба, а именно на румънския Граждански процесуален кодекс и преди него – на Закон № 105/1992.

Като общ извод може да се посочи стриктното и повсеместно прилагане от румънските съдилища на задължителните разпоредби на европейското законодателство относно дължимата защита на по-слабите страни, а именно потребителите, служителите и работниците или търговските представители.

В практиката си националните съдилища защитават и правото на страните на ефективен избор на съд.

Независимо от това следва да се подчертае, че рискът от намаляване на ефективността на този избор вследствие на задължението на посочения от страните съд да преустанови разглеждането на дело в полза на първия сезиран съд, ако се установи, че страна по делото е предявила иск пред такъв съд, макар и некомпетентен, в нарушение на постигнато споразумение за предоставяне на компетентност, е категорично разпознат.

Книгата е подготвена за печат и отпечатана
от издателство „Сибир“
www.sibi.bg